

Brud Nevez

Paotr Jeg : AN TANTAD

AR SPONTUS CIRCUS :

DIANKOUNAHAUZ

PE

DIHOUZANVUZ ?

PIOU EO LENNERIEN "BRUD NEVEZ" ?

N° 56 - 1982

BRUD NEVEZ

Kelaouenn vrezoneg mizieg.

Niverenn 56 – miz even ha miz gouere 1982.

Rener: Andreo Merser.

Sekretour: Jakez Salaun.

*An oll lizerou ha skridou a zo da veza kaset da: BRUD NEVEZ, 6, ru
Beaumarchais, 29 200, Brest.*

Priz an niverenn-mañ: 10 lur.

Koumanant-bloaz:

– priz ordinal: 60 lur.

koumanant skoazell: azaleg 80 lur.

studieren: 40 lur.

broiou estrañjour: 90 lur.

Eur houmanant-bloaz a dalvez evid 10 niverenn.

*Ar chekennou bank a zo da veza kaset war-eeun da: BRUD NEVEZ, 6, ru
Beaumarchais, 29 200, Brest.*

*Ar chekennou post a zo da veza lakaet war K.R.P. « Brud Nevez », 893-94 P,
Roazon.*

I.S.S.N.: 0399-7014.

Diskleriet hervez al lezenn: eil trimiziad 1982.

C.P.P.A.P.: nn 34 627.

Ar merour: P.M. Mevel.

Moulllet ez-prevez gand BRUD NEVEZ.

C. evid an oll bennadou.

*N'eus ket a aotre da adembann eur pennad diwar BRUD NEVEZ heb beza
bet an aotre d'henn ober.*

*Ar skridou hag ar pennadou a vez embannet e BRUD NEVEZ n'emaint ket da
veza lakaet war gont ar gelaouenn heh-unan, war gont ar re o-deus skrivet
anezo hebken.*

Ar skridou ne vint ket embannet a vo kaset endro ma vez tu.

Embannet e vez BRUD NEVEZ gand skoazell EMGLEO BREIZ.

Taolenn

- ✕ **Emgleo Breiz : Eur bloavez all kollet, adarre.....3**
- ✕ **J. Salaun : Piu eo lennerien BRUD NEVEZ, ha petra a zoñjont.....7**
- ✕ **Job an Irien : Daou labousig.....11**
- Kerlann : Eun disput savet etre Yann an Tregeriad ha Loeiz ar Hernevad.....13**
- ✕ **Paotr Jeg : An Tantad.....19**
- ✕ **Per-Jakez Helias : Yann ar Burzudou war e dorchenn (IV)..31**
- ✕ **P.M. Mevel, J.S. : Daou zoñj diwar-benn ar Spontus Circus..40**
- ✕ **Jil Goyat : Roland Becker, euz famill A. Stivell ha Dan ar Braz.....45**
- ✕ **K. Riou : Diskar eun tiegez.....48**
- ✕ **J. Abasq : Refleksionou dibrofitabl diwar-benn an doare-skriba.....51**
- A. Keravel : E Chicago, evid prosez an Amoco Cadiz.....54**

Digoradur

Amañ
Emgleo Breiz!

EUR BLOAVEZ ALL KOLLET, ADARRE!

Savet zo bet klemmou stard da heul ar pezh e-neus bet diskleriet *Alan Savary* d'ar helaouennou, an 18 a viz even, diwar-benn kelenn ar yezou ha sevenadurioù rann-vro. Netra souezuz gand kemese!... N'eo nemed eun devez bennag a-raog ar vakañsou m'eo bet roet da anaoud ar *reolennoù* divizet gand ar ministr... pa oa bet lavaret e vefent kemennet e miz ebrel, da helloud kaoud amzer d'o lakaad da dalvoud goude an hañv. Padal, ar helhlizer o tiplega ar reolennoù *nevez-se* ne deuo er-mêz nemed e miz gouere, eur wech serret ar skoliou, ha setu ne vo ket gallet lakaad da dalvoud anezo pa zigoro ar skoliou endro, e miz gwengolo, dreist-oll e-barz an Eil derez (skolachou ha liseou)!

Ha pebez reolennoù, ar re-ze!... Nebeud-tre a nevezintiou en o zouez, - ma heller lavared ez eus *nevezintiou* e gwirionez, - ha mond a ra lod anezo war-gil e-keñver pezh a oa kentoh, evid poentou zo. Da skwer, 'barz ar skolachou, eun eurvezriad nemetken a vo gallet implij beb sizun evid ar henteliou dired a yez-rannvro, ha ne dalvezfe tra ken 'med evid an urziadur da veza lakeet en e zav e 1983 (a-benn bloaz ahann), evid ar 6ved.

Evelato, diskleriet eo bet gand Rektor Roazon ne deufed ket war-giz evid kement a zo bet aotreet bete-vremañ (div eur ar zizun), hogen daoust hag ar helenn *dired*, - ha n'eo ket hepken an *danvez-dre-zibab* pe *opsion*, - e vo dalhmad anezañ er 4ved hag en 3ved klas? A-hend-all, 15 skoliad a vo red konta evid peb rummad-kenteliou, e-leh 8 evel ma oa bet emglevet. Ouspenn-ze, n'eus bet roet resisadenn ebed e-keñver ar henteliou dired e-barz al liseou hag al LEP-iou, e diavêz an opsionou : ha lamet e vefe kuit ar seurt kenteliou?...

Evid ar skoliou kenta Derez (klasou bugaligou hag elfennel), ne lavarer netra e-barz skrid Savary d'ar helaouennou a-zivoud krouidigez postou skolêrien o vond a skol da skol (an *itineranted*), nag evid arguzulierien bedagogel nag evid ar gelennerien yez-rannvro 'barz ar Skoliou-Mistri, - tra ma oa bet gouestlet stard e miz mae kroui seurt postou.

Iskiz eo pegen strisaet en em gav ar promesaou-ze e diskleriaduriou *Alan Savary* an 18 a viz even... Ha dreist peb tra, n'e-neus ar Ministr kemennet seurt ebed da rei da houzoud penaoz e hello ar skoliou ober gand ar *reolennou nevez*, ar yalhadou da gonta warno evid ar gelennerien, - ha dre-ze e ranker kompren ne vo ket evid c'hoaz krouet ar postou ispisial red o haoud ma karer lakaad seveni ar mennadou dre vraz displeget e penn kenta skridou ar Minister... pe neuze ober ganto komzou goullou ha netra all!

Rag, da betra 'ta lavared emeur e soñj *rei eur statud gwirion da gelenn ar yezou ha kulturioù rannvro (1)* ha mond dreist d'an *eneberez etre mennadou diskleriet hag an oberou resiz o tivera diouto (2)*, - da betra 'ta e talvez embann *engouestladenn ar Stad da lakaad ar helenn-ze en e zav (3)*, rei da houzoud ouspenn-ze *e rank ar skoliou, war an dachenn-ze evel war an tachennou all, seveni o hefridi (4)*, ha war eun dro lavared *ne fizio da nikun ar gouarnamant al labour sevel, ingala ha barn (5)* ar seurt karg... ma naher implij evid-se an arhant, an dud, ar reolennou bet divizet, ha da genta, lakaom : *ar youl-vad a hortozet a-berz ar renerien?*

Hag ar goulenn ne dalv ket hepken evid ar Henta hag an Eil Derez. Penaoz 'ta e heller komz euz *stumma mistri* hag euz Kelennadurez Uhel pa ne asanter ket rei d'ar yezou-rannvro all al Lisañs bet kon-sañtet (evel pa vefe bet dre heg pe dra laer) d'ar brezoneg, - o tis-

kouez er hiz-se ober eun diforhidigez m'eo ar Vretoned ar re genta ouz he hondaoni, - ha pa lavarer *nann* d'ar h-CAPES evid on oll yezou?

Fiziañs e oa bet savet ennom diwar ar guzuliadeg lakeet da vond endro gand Alan Savary. Kousta ra deom, bremañ, rankoud diskleria on dipit, ha chom heb kredi e-barz eur *raktres tri bloaz* diglog-meur-bed, na lavarer tamm ebed penaoz e vo kaset da benn mad, eur *plañ* ha m'eo diwar-vremañ kollet ar peb brasa euz e vloaveziad kenta da zond! Ha gand-se, red eo deom, siwaz, rei da houzoud d'or hen-vroiz pegen arvaruz e kavom bolonte skipaill ministr an Deskadurez da zeveni promesaou *Fañch Mitterand* hag ar Srolladou oh ober ar gouarnamant.

EMGLEO BREIZ

(803ved pennad A.E.B.-29.6.82)

- (1) « conférer un véritable statut à l'enseignement des langues et cultures régionales. »
(2) « sortir... de la contradiction entre les déclarations d'intention et leurs traductions concrètes. »
(3) (affirmer) « l'engagement de l'Etat en ce qui concerne la mise en place de cet enseignement. »
(4) « l'Ecole doit, là comme ailleurs, prendre et assumer ses responsabilités. (Elle) ne confiera à quiconque le soin de construire, de dispenser et de sanctionner ces enseignements. »
(Alan Savary, notennou an 12 a viz mae hag an 18 a viz even)

DILUN, DIMEURZ, DIMERHER....

Rimadellou evid ar vugale

da veza embannet gand ar BLEUN-BRUG

Priz evid ar ragprenerien : 15 lur (kuit a vizou-kas).

Notenn : ne vo embannet al leor-mañ nemed goude an hañv.

Fañch BROUDIG

**LIBERTERIEN OH EMBANN
EUR GELAOUENN VREZONEG :**

BRUG : 1913-1914

42 lur

Notenn : ne vo embannet al leor-mañ nemed goude an hañv.

Pedi a reom ar ragprenerien da gaoud ar basianted da hortoz. Trugarez.

R. GERALLT JONES

CAFFLOGION

bet lakeet e brezoneg gand

J. ABASQ

Eul leor skiant-faltazi!

Priz kenta an Eisteddfod, 1979

10 lur (150g)

Notenn : ne vo embannet al leor-mañ nemed goude an hañv.

**Piou eo lennerien
BRUD NEVEZ
ha petra a zoñjont...**

M'ho-peus dalhet soñj, en niverenn 53, eo e houlenem diganeoh respont d'eur strobard goulennou, deom da houzoud petra zoñjrit euz ho kelaouenn vrezoneg ha da houzoud gwelloc ivez peseurt doare kelaouenn a vije mad kinnig deoh. An oll ahanoh n'o-deus ket respontet, na zoken eur hard, pell-mad alese. A-dra-zur on-ije karet kaoud muioh a responchou. Med prisiuz on-eus kavet an oll re on-eus digemeret, rag biskoaz beteg-vremañ ne oa bet kemend-all euz ol lennerien o rei deom da anaoud war eun dro ha piou int ha pere eo o menozioù. Dleet eo deom, evel just, diskuilla danvez ar responchou.

Da genta eo paotred 68% euz ar re o-deus respontet, ha n'eus nemed 12% a verhed; 14% all n'o-deus ket disklêriet petra oant... Evid ober ervad, e vije bet dleet deom goulenn ivez moarvad hag-eñ ne vez ket lennet ar gelaouenn a-wechou gand muioh evid unan a dud...

N'eus den, e-touez ar re o-deus respontet, hag e-nije nebeutoh evid 20 vloaz. Nebeutoh evid 50 vloaz eo eun hanter euz al lennerien, ousspenn' 50 vloaz an hanter all. E Breiz-Izel ema ivez muiohig evid eun hanter anezo o chom, 21% o veza e Breiz-Uhel ha 25% e diavêz Breiz. En eur gêr (bihan, etre pe vraz) ema an tri-hard o chom : n'eus nemed 17% o chom en eur barrez a nebeutoh evid 2 000 a dud.

Micherourien a zo euz 2% nemetken euz ol lennerien, patroned euz 2% all. N'eus labourer-douar ebed. Ar muia a lennerien on-eus eo e-touez ar gelennerien hag ar vistri-skol : war ar micheriu-mañ ema 34% anezo. Mistri, pe kadrou, a zo euz 19% anezo, implijidi euz 17%, ha 19% a zo retretidi. Adkavoud a reer amañ, war a zeblant, ha sklêr-tre, damdost ar memez dregantajou hag a gaver evid kelaouennou brezoneg all. Da lavared eo an dud hag a gomz ar muia vrezoneg (labourerien-douar, tud diwar ar mêz...) eo a lenn an nebeuta ivez. Evid gwir, n'eus nemed 32% deuz ar re o-deus respontet hag a vije anezo brezonegerien a-vihannig, pa 'z eo bet desket ar yez gand 60%. Kalz eo kement-mañ.

Tud desket ez eus moarvad euz ol lennerien, peogwir ez eus 62% anezo hag a lenn kazetennou pemdezieg e galleg, ha dreist-oll 66% hag a lenn da nebeuta eul leor galleg ar miz. 26%, ouspenn, a zo boazet da lenn leoriou e yezou estrafñjour. Med kalz brezoneg e lenn or houmananterien ivez : n'eus nemed 11% anezo ha ne lennont kelaouenn vrezoneg all ebed. Padal, gand 34% e vez lennet etre 2 ha 3 gelaouenn all en or yez, ha lavared a ra 11% e lennont an oll gelaouennou brezoneg. Gand 11% ivez e vez lennet eul leor brezoneg ar bloaz; gand 60% e vez lennet 2 pe 3, hag unan diwar 5, a lenn, emezañ, an oll leoriou brezoneg a vez o tond er-mêz. Ar pezh a lenner ar muia eo e gwirionez ar pezh ah embanner e brezoneg : leoriou danevellou, romancho, leoriou diwar-benn ar yez, añvorenno. Evid dibab al leoriou a brener, ne zalher ket kont euz an doare-skriva (ar beurrasa, da lavared eo 72%, ne reont ket, med lod a ra evelkent : 28%). Notennom en eur dremen, e skriver daou seurt traou diwar-benn kudenn an doare-skriva : lod ne reont « foutre kaer »; hegaset e vez lod all, hag e tiskleir ar re-mañ eo « pase poent en em glevet da zevel unan nemetken.»

Abaoc pegoulz e vez lennet ar gelaouenn gand ar re o-deus respontet? N'eus nemed 1/3 hag a lenn anezi abaoe mareou kenta **Brud**. 42% a zo deuet d'ar gelaouenn goude ma vije bet lakaet heh ano da veza **Brud Nevez**, ha 23% abaoe eun nebeud miziou. Daoust hag eo ar re nevesa euz or houmananterien hag o-dije bet ar muia a galon da respont? N'eus forz penaoz, eo dre gamaradou an hini eo deuet ar beurrasa da goumananti. Pe neuze goude m'o-defe bet lennet eur pennad en eur gazetenn halleg bennag. Direspont zo chomet 17% avad war ar poent-mañ.

Petra a blij ar muia d'ol lennerien? Meur a respont e-neus greet pep hini. Tri seurt pennadou a vez dedennet an 2/3 euz an dud ganto : ar studiadenno diwar-benn ar yez, ar rentao-kont a beb seurt (leoriou, piadenno...), an danevellou. Tri pe bevar seurt all a bennadou a blij d'eun

hanter da nebeuta euz al lennerien : an añvorenno, ar hontadenno koz, ar pennadou hag a denn d'ar stourm evid ar yez hag ar heleier sevenadurel. Ar barzonegou ne blijont nemed d'eun drederenn euz an dud, ar hanaouennou d'eur hard nemetken. Ar skridou eo a blij d'al lennerien, muioh evid ar skrivagnerien o-unan.

Displeget o-deus darn petra a blij pe a zisplije dezo. Unan a blij ar gelaouenn dezañ « peogwir ez eus traou dishefivel e-barz », pe dre m'eo « eur skoazell dispar pell euz ar vro », unan all « n'eus ket kalz tra ha ne blij ket dezañ tamm ebed », unan all c'hoaz « ne vez tra ebed o hina anezañ a-grenn ». Er hontrol, zo lod hag a oar mad-tre petra a zisplij dezo : hemañ ne gar ket ar barzonegou, egile eo kanaouennou Kerlann, an trede... ar pennadou e gwenedeg! N'eus ket « rasmus » amañ, emichañs? Lavared a reer deom c'hoaz « n'eus ket a-walh a vuhez er gelaouenn » pe eo « re drist an danevellou aliez »... Diwar-benn ar barnadenno, hag a vez douget er rentao-kont, e kav unan int « digor a-walh », pa zoñj eben e kaver enno « ar memez spered striz » hag er helaouennou all.

«Hag êz eo, da nebeuta, **Brud Nevez** da lenn? Evid an 3/4 eo. Med arabad beza re laouen gand ar respont-mañ, rag evezadenno a reer aliezig diwar-benn an dud ha n'int ket boazet da lenn brezoneg. En em zoñjal o-deus greet hiniennou zoken war ar seurt kelaouenn a fell deom embann: unan « uhel » e-keñver danvez ha yez, pe unan bobleg. E galleg e skriver : « il faudrait soit un dictionnaire à portée de mains (fastidieux!) soit des mots de traduction en bas de page. Nous ne savons lire que Buhez ar Zent, Kantikou, et ce genre de « prose ». Kinnig a ra unan all ma vije lakeet eun diverra euz peb pennad e galleg. Mad e vo gwelet petra d'ober deuz an tu-ze.

Petra a gont ar muia evid ol lennerien? Respont o-deus greet 68% eo lenn brezoneg a gont ar muia evito – evel ma vijent prest da lenn kaji forz petra, gand ma vije brezoneg. 51% a varn da genta diouz an danvez, koulskoude, « evel just », eme unan. Med « peb tra a gont », eme unan all. Ha setu perag e-neus meur a hini roet meur a respont ivez d'ar goulenn-mañ.

Evid eun hanter deuz ar re o-deus respontet, n'eus ket tra-walh a bajennou e **Brud Nevez**. Ha prest eo an hanter-ze da bêa kerroh priz o houmanant da gaoud muioh a bajennou da lenn beb tro. Beteg peseurt poent? Den n'e-neus laret.

« Digor a-walh » e kaver **Brud Nevez** peurvuia war an amzer-vremañ. Med evid 27% e hellje beza digorroh. Petra houlenner kaoud, pe kaoud

muioh, er gelaouenn? Iskiz eo gweled eo just a-walh pennadou diwar-benn an istor a houlenner da genta. Mez ivez : enklaskou, pennadou a gazetennerez, pennadou-kaoz. N'eo ket ken braz-se ar c'hoant da gaoud poltrejou er gelaouenn : n'eus nemed 17% o houlenner.

Setu aze ar pez ho-peus respontet eta, da geñver an tamnig enklask on-eus greet en ho touez. Soñjal a heller e vije bet disheñvel ar respoñchou ma vije bet muioh a lennerien o skriva. Med n'eo ket ken sur ze, evid beteg eur serten poent da nebeuta. Evel m'ermaint, e talvezint da wellaad **Brud Nevez** kerkent ha goude an hañv.

Dija ho-po taolet evez e vez moullet bravoh ar gelaouenn, dre ma'z eo bet lizerennet, pe kompozet gweloh. Kalz a rebechou a zo bet greet deom war ar poent-mañ : al lizerennou re deo pe re dreud, an tired-staga, al linennou re stank... Med e vicher e-noa ar mouller da zeski, war ar mekanik on-eus prenet en diskar-amzer. Tamm ha tamm, om sur ez ay an traou war wellaad er heñver-mañ.

Da nebeuta, om deuet a-benn d'embann 10 niverenn euz **Brud Nevez** (hag eun toullad mad a leoriou ouspenn) abaoe miz du tremenet. Da lavared eo, on-eus adhoneyet an dale on-oa tapet. Ne lavarom ket n'on-eus ket a ziêzteriu ken, hag on-eus. Med n'on-eus ket kement hag araog, ha disheñvel int. Nebeud ha nebeud, sur mad, e vo gwellaet c'hoaz doare ha danvez ar gelaouenn.

Dalhit d'ober kinnigou deom war ar poent-se, ha da zigas deom evez-ziadennoù. Dalhet e vo d'embann lizerou al lennerien, evel a houlenner ivez meur a hini ahanoh.

J. SALAUN.

**Per-Jakez Helias
Piou e-neus lazet
an hini koz?**

5 lur - (50 g)

DAOU LABOUSIG

Daou labousig gwenn
Kouezet war o fenn
'Kichenn ar bern foenn.

Diskan

Tirititi va laboused
Taratata va hazig kêz
Turlututu va mignonned
Torototo va hazig koz.

Daou labousig du
Kouezet war eun tu
'Kichenn ar bern plu.

Daou labousig foll
Kouezet en eun tîl
'Kichenn ar bern kôl.

Daou labousig dous
Kouezet heb eun trouz
'Kichenn ar bern plouz.

Job an IRIEN

Sonerez gand **R. ABJEAN** Kavet e vo an ton war **Ero Nevez**, 5, ru Francis Jammes, Brest.

Aotrou KERMARIA

AR BREZONEG

dre

an

TREUZVIEZADENNOU

**Rakskrid, diskoulmou ha geriadurig
gand**

P.M. MEVEL

*« Unan euz al leoriou plijusa am-eus bet tro da lenn abaoe
eur pennad mad... E brezoneg ne oa bet embannet seurt ebed
a-seurt-se c'hoaz... »*

J. Salaun.

Priz : 10 lur (70 g)

Mikael MADEG

PEMP TROAD AR MAOUT

danevellou

434 bajenn.

30 lur - 550 g.

Eun disput savet etre

YANN an TREGERIAD

ha

LOEIZ ar HERNEVAD

C'hwi oll, tud divertisant, c'hwi pere gar kana,
Deut da gleved eun disput, ha mar plij deoh d'her prena,
Eun disput hag a zo bet entre daou baotr delikad,
Entre **Yann an Tregeriad** ha **Loeiz ar Hernevad**.

Yann an Tregeriad eo eet d'ar foar da Garaez,
Ha Loeiz ar Hernevad vez eno aliez.
'N em gavet oant asamblez en hotel da leina,
Daou zen karget a spered ha tud a beadra.

Goude m'o-devoa leinet, digaset ar hafe,
Zo bet savet eun disput kuriuz entreze,
En eur drinka ar hafe war digarez farsal,
Eo bet savet an disput eno e-barz ar zal.

« Yehed mad dit-te, Loeiz, d'az kwreg ha d'az pugale,
C'hwi a zo oll bourhizien du-ze kostez Kerne;
Ha ni a zo er hontrou, du-mañ kostez Treger,
Ni zo bemdez o vaga dimezell Ar Vizer.

En Kerne zo douar mad, douar lann ha prajou,
Douar koad euz ar henta, kalz a wez-avalou;
C'hwi ho-peus chistr da eva, da derra ho sehed,
Ni a rank gwalhi or halon gand chistr ar gleskered.

Me a zoñj din bremañ, Yann, war digarez farsal,
'Peus c'hoant rei din da gredi an hollen n'eo ket sall;
N'eus ket eun den er bed-mañ, bet an oll dalañchou
En peb korn dimeuz ar Frañs zo beb seurt douarou.

En Kerne zo douar mad, koulz evel en Treger,
Tud a oar o b a ba, ha lakaad liou war baper;
Evidout da veza Yann, ha beza Tregeriad,
Ha me da veza Loeiz, ha beza Kernevad.

Me a barianto ganit er feson ma kari,
Ar gwella paotr aliez a hounid ar barti,
Evid beza lien-stoub oh ober da zillad,
Eur Herne a zo dister en-tal eun Tregeriad.

Ha Jakez al liou moged oa da vreur yaouanka,
Gwillemet ar goulhourenn neuze da hoar gosa;
Unan ar seurt-se en Treger a ve mad en peb ti,
Kaset e vije d'ar park da sponta ar brini.

Jakez zo eun hanter dog gantañ o holo e benn,
Da lakaad endro d'e chouk 'n-eus bet eur gravatenn.
Gwillemet a zo kollet he mouchouer ganti,
Pe en defod arhant 'deus bet jamez hini.

Tregeriz a zo sotoh evid ar Gernevaded;
Ni a deu d'en em wiska en gwir beizanted;
Ni a zoug aour hag arhant 'n eur vond dre an henchou;
An Dregeriz vez aliez difoñs o godellou.

Rag c'hwi zo oll karget a hloar hag a bompou,
Aliez vez war ho chouk ganeoh hoh oll madou,
Hag ho mestr neuze, Yann baour, n'oh ket evid paea
Dre an urcher vez gwerzet deoh ho tillad kaerra.

Pa vo gwerzet da vadou, te ranko mond prest goude
Da gastell kaer ar skiant, da frita paourentez,
'Barz en amzer dremenet, te zoñjo aliez,
Pa n'e-po ket da zebri na bara na krampouez.

C'hoant ho-peus lared Loeiz, bremañ ar Gernevaded
O-deus madou markizien pe madou baroned,
Goude 'ta ma'z oh paour-raz, al liou zo en ho kerhenn,
Deuz an dougerien astu pe deuz pillaouerien.

N'ho-peus nemed kirri kavell, Loeiz, en kostez Kerne,
Ar seurt-se vez en Treger, o hoari gand bugale,
Na da staga diouto nemed daou ejenn treud, treud,
Hag eur hoz marh diouharr moan, seh 'vel eun tamm keuneud.

Ni a-meum kezeg ponner hag a zo lard ha kreñv,
Kirri war o lerb kapabl da zouten Bro-Gerne;
Ma welfes-te ar re-ze o vond gand an henchou,
Chomfes souezet, Loeiz, digor-frank da henou.

Ni on-eus kezeg a ras evid an aotrone,
'Vid redeg ar honkouriou a vez e peb kontre.
Me a houl beza krouget war va feiz, Loeiz,
Ma'z eus kezeg en Treger ar seurt da Gerneviz.

C'hwi ho-peus na loened mad nag ed e-barz en Kerne,
C'hwi a deu da 'n em hreuvi o tougen an didalve,
C'hwi na rit nemed kousked, sutellad ha kana,
Pe beza 'kichenn an tan, o fumi deuz ho kwasa.

Me a vez a-gorv roched er park o labourad,
Na trempa mad va douar ha dre-ze 'mez eost mad;
Kemend a ed am-bez beb bloaz, e-barz em douarou,
Da leunia kambr ha krignol, ken na bleg an treustou.

O ya, mez te, Yannig kêz, zo eun den heb skiant,
A gas da eost a-gargou 'vid nebeud a arhant,
Ha n'e-po ket eur hreunenn bell a-raog fin miz mae;
An ed az-pez gwerzet a-raog, a brenez ker goude.

Me ne rankan jamez, Yann, gwerza greunenn ebed;
Gand arhant an hohen braz ar mestr a vez paeet.
Me am-eus kerh ha gwiniz, segal d'ober bara,
Gwiniz du d'ober krampouez e-pad ar pemp bloaz kenta.

Da gog-te vez er hrignol o kana a-vouez uhel;
Al logod gand ar famin, zo forset da vervel;
Evidout da lavared, e tougan an didalve,
Me a oar derhel bara d'am gwreg, d'am bugale.

Gwelloc'h eo ganen beza barnet d'ar galeou,
'Vid beza 'barz en Kerne, beteg fin va deiziou.
En Kerne zo menajou ken louz ha ken dister,
Tiez n'int ket mad d'ober krevier moh en Treger.

Me 'm-eus eur zal, eun daol ront, kalz a gadoriou kaer;
Kement antren e-barz em zi, o halon zo seder;
Servijet e vez deze, da zebri, da eva,
Ar pez a zezir o halon demuez an traou gwella.

C'hwi 'peus nemed bleud segal, Loeiz, d'ober bara;
Me 'm-eus du-mañ eur hi braz zebrfe ket anezañ;
Krampouez fall ha kaletet, peill ha toud,
C'hwi zo groz ho pouzellou ha frank toull ho kouzoug.

Te a zo karget da di, Yann, gand al lorchachou;
Souden e teufont er-mêz, a lamm dreist an treujou;
Euz an daol ront e-barz ar zal e vagez koñstañsig,
Hennez ra buan ar paourra deuz an den pinvidig.

Me n'em-eus ket eun daol ront, nag eur zal 'barz em zi,
Na biskoaz n'eus bet manket bara din da zebri,
Pa 'n em gav e-barz em zi eur mignon da vale,
'N-eus da zebri, da eva, hervez e volonte.

Beza en-deus kig ha bara, chistr, gwin ha gwin-ardant,
Ha goude ar hafe du, ar pez a blij d'ar peizant
Ha te Yann, deuz da daol ront, ma tebrez kalz friko,
'Peus labour mond da blega, 'n eur vond gand an hencho.

Kerneviz zo deut er bed, deuz ras kornandoned,
Pe Doue 'n-eus e goler, warnoh, Loeiz, taolet.
Eur Herne da ugent vloaz, n'eo ket mad en Treger,
Da gas ar zaout da beuri, na d'o digas d'ar gêr.

Tregeriz a zo paotred a zo nerzuz-meubed,
Kapabl int da renta fas memez da Herkuled;
Eun Tregeriad en koler, a daolfe deuz Breiz-izel
Eur Herne gand eun taol-dorn, pemp kant leo da vervel.

Ne rentez ket a desteni, Yann, demuez ar justis,
Pa deuez da vepriza evel-se Kerneviz;
Kerneviz zo paotred stard, ouspenn lijer, adroad,
Biskoaz Tregeriad 'n-eus bet 'vid eur Hernevad.

C'hwi Tregeriz, siwaz deoh, zo gwall lourd ho memprou,
Ha n'eus ket eur berad gwad e-barz en ho kwaziou.
Goude ve ar glao o koueza, Kerneviz a rafe
Foenn buan gand Tregeriz, war lein menez Arre.

Te a ra kalz a bompou, Loeiz, gand da baotred,
Goude 'ta ma'z int dister, kerkoulz ha da verhed;
Ya, en Kerne zo merhed hag a zo ken dister,
Diou aneze n'int ket kapabl d'ober unan en Treger.

Me 'm-eus peder blah yaouank hag o-deus kalite,
Biskoaz ar seurt-se n'eus bet ganet e-barz en Kerne.
Ar re-ze zo teo ha lard ha ruz o hipennou,
Ar baotred a glask ar seurt-se evid ober mammou.

A-raog ma vo fin d'ar foar e Karaez hirie,
Te vo lakeet souezet, Yann, ya, gand merhed Kerne.
Pa vo ar re-ze o tañsal, deuz a zon ar biniou,
E labourfont ho kalon, just deuz an notennou.

Korvet-braz ha merhed skañv, ker koant ha ker lijer,
Ar re-ze a rafe mez da flankennou Treger,
A zo 'vel berniou teil dre an asambleou;
Poan o-devez o fiñval, ha cheñch plas d'o botou.

Red eo deom, bremañ, Loeiz, finisa an disput,
Me ya da brena eur marh, ar foar zo en he brud,
Te zo kontant en Kerne, ha me a zo en Treger,
Kemerom ar « pousse-café » evel daou vignon siñser.

A wir galon, reketan digand Doue, dit, Yann,
Chañs ha boneur er bed-mañ evel din va-unan;
En peb leh pa 'n em gavfom, ni vo kamaraded,
Gras deom goude ar maro, da vond d'ar joaiusted.»

Bet dastumet gand Kerlann.

IFIG

Albom bet savet e brezoneg

gand bugale

skol gentañ

Plonez-Kintin

(Lakaet 'z eus bet eun droidigez en esperanto)

10 lur (600g)

AN TANTAD

D'an amzer-ze, e veze greet, bep ploaz, eun tantad da zadom ar pardon. Hemañ a veze lidet d'ar zul tostañ d'an 13ved a viz gouere. 'Daleg ar yaou beure, unan douz koñsaillerien fabrik ar barrouz, eul labourer-douar 'vel just pe unan douz e vugale a stage eun aneval ouz eur har-eost 'vid mond d'ober tro ar barrouz da dastum fagot ha lann 'vid an tantad. Pop hini a roe hervez e leve, med den ne refuze e genlod. 'Barz ar menajou braz, e veze roet div pe deir fagodenn lann, a-wechou memez, fagod'-nou-koad. n'eo ket al lann a vanke d'an amzer-ze. Implijet e veze da boahad boued d'ar moh, da dommañ ar mên-krampouez d'ar gwener ha memez da brepariñ ar prejou war an oaled. Ral oa ar fourmoiou ha ne veze ket komzet c'hoaz douz ar « Butagaz ».

Ober a ree 'ta Fañch pe Yann tro ar barrouz ha memez ar re baourañ, 'vid enoriñ Zant Jeg, o zant patron, a gawe eun tammig koad bennag pe eur forhad strouez da reiñ d'ar gest.

Ha setu penaoz, 'benn ar zadom goude hadvern d'an diwezatañ, e veze zavet eur bem koad ha lann prest da vezañ alumet, en traou grav Kergroaz, war vord hent Lañleñv, ouz troad ar run, war grap leh e veze gwelet c'hoaz rivinou ar chapel goz dis-mantret, hanter guzet dindan an drez hag ar spenn.

Ar chapel-ze a oa hini Zant Jeg, breur da Judikael ha da Vignog. Bet oa e iliz-parroz Evias, e fin an 19ved kantved, keit ha ma padas zavador an iliz nevez, e-kreiz ar bourk. Med siwaz, zavet an iliz nevez, den ne daolas ken pled ouz ar chapel goz ha n'am-

eus dalhet soñj med douz mogerioù dismantret ha douz eur groaz-koad, pintet war eun daol-vên war bord ar wenojenn a grape beteg ar hrav-goz a diskenne deuz ar bourk d'ar fantan. Rag en traou ar run, e oa 'vel just eur fantan, e heller c'hoaz hidiv gweled 'nei... med ar zantig koz koad a vinnige an dour burzuduz douz foñs e gustod a zo bet laeret pell 'zo 'vel meur a delwenn e Breiz, siwaz! Ya, eun dour burzuduz, hini fantan Zant Jeg! Pa 'neze eur bugel nevez-ganet ar red-korv, pezh ah aie (1) aliez gwechall, e kemere gwrah-an-holen unan douz e roch' dou hag a diskenne ganti d'ar fantan. Soubañ a ree 'nei 'barz an dour ha ma nañvie war varr, e oa zur ar poupig da dond e-barz. Ma tiskenne, siwaz, da foñs ar fantan, e oa kondaonet ar paourig. Eet eo kuit, 'vel on ' paouez da lared, delwenn Zant Jeg, med ar fantan a zo aze bepred... dilezet gand va henvroidi. N'eo ket bet karzet pell 'zo hag an dour burzuduz n'eo ken mad d'evañ. Mogenou ar chapel a zo bet diskaret hag en o flas e zo bet zavet, goude ar brezel diwezañ, eur chapelig heb stumm, gand eun toung tolzenneg, ennañ eur hloh heb bazoulenn. En diabarz, eun delwenn a oa gwechall er plas kentañ 'barz ar chapel a-raog bezañ renket 'pad eun toullad bloazioù 'barz kav ar presbitoar...

Med ankouaet am-eus on zantad!

D'ar zadom da noz 'ta, goude ar gousp'rou kanet goude koan, ar prosesion a diskenne da Zant Jeg, dre ar hrav goz. Eur prosesion zimpr, heb brudou. Na bannierou, na delwennou. Ar groaz aour nemedken ha 'dreñv d'ar groaz ar golisted, ar zakrist, ar person hag ar pardoner. Ar ganfarded-skol a heulie 'ne o harnachal daoust da rebechou « seur Mari » n'ae ket, kaer he-doa da ober he zellou du, da laked eun tamm urz en o zouez, kement a hast o-doa da weled flammañ an tantad.

Ne deue ket kalz a barrouzianiz d'ar gousp'rou ar zadom da noz. Plahed koz ar bourk hag ar hénadennou an tostañ. Ar baotred hag ar plahed yaouank a diskenne a-vagadou, karzal-hakarzal (2) beteg ar chapel hag en em vode endro d'ar bern lann da hortoz ar prosesion. Hemañ ah aie en eur ganañ kantikou en enor d'ar Zant; an hini kosañ 'ne :

**Aotrou Zant Jeg, Patron Evias,
'Vid on zikour, euz galloud braz,**

**Roet ho torn d'ho pugale,
Ma'h arruint ganah eun deiz.**

An hini nevez, war don kantik Itron Varia Wir Zikour :

**Kanom, Eviasiz, gwerz on fatron,
Kanom buhez Aotrou Zant Jeg...**

Ober a ree tro ar chapel, 'raog diskenn dre hent ar fantan, ouz troad ar bern lann. Pa veze bodet toud an dud endro dañ, ar zakrist ah alume eur piled-koar, a roe 'nañ d'ar pardoner. Hemañ a stage neuze gand an Te Deum, hag ar piled 'n e dom dehou a ree an dro da droad ar bern 'vid kregi an tan. Al lann tanet ah entane d'o zro toud ar berniad. Kan an Te Deum ha hini ar hantik koz a dregerme 'barz an draonienn amheuliet gand stakou ar strakerezed taolet 'barz an tan gand ar vugale-skol hag ar baotred yaouank. Dre ma kreske an tan hag an tomnder e veze red souzañ ha tamm-ha-tamm tud ar prosesion ha toud ar re ne oant deuet med da zevel o fri en em vode war an dachennig dirag ar chapel.

Pa veze hanter-devet an tantad, e tiskenne douz Kergroaz eur harr-eost, strudet (3) gand brankou glaz ha sklerij'net gand pemp pe c'hweh lampig a beb sort liv. 'Barz ar harr, ma zonton Job, ar marichal, o son e akordeoñs hag e gamarad Alexis gand e daboulin hag e zimbaleñnou. Ar ganfarded hag an dud yaouank a heulie ar « char » 'vel veze greet douz ar harr-eost, beteg plasenn ar bourk, leh ma veze dañset beteg hanternoz.

Ar bloaveze-se 'ta, e oa bet preparet an traou 'vel an abitud. D'ar gwener d'abardaez-noz e oa dija prest ar bern lann, war vord hent Lañleñv. Ha setu amañ pezh ah aias (4). Eun dra abominabl. Eur zakrilej! Biskoaz ne oa bet gwelet kemend-all en parrouz Evias. Eun taol ha n'eo ket prest da vezañ ankouaet. Komz a reer hidiv c'hoaz, 'tuez an dud oajet douz an afer-ze... A-vouez izel memez tra rag unan euz on farserien a zo eet d'an anaon - Doue d'e bardono - hag egile a zo deut da vezañ eun den a-bouez.

D'ar gwener d'abardaez-noz-ze 'ta, Lom ha Jakez, daou izofiser douz an arme-vor, a divizas mond da lared kenavo d'o mignoned

a-raog kuitaad ar vro evid daou vloaz (5) rag e oant o paouez bezañ choazet evid mond d'an Afrik, an « tour colonial » 'vel veze laret en galleg. Kaer ha tomm e oa an amzer an deiz-se; oraj memez a oa. Ha toud an dud a oar n'antreer ket en Evias, 'vel dre oll e Breiz-Izel, ti eun amezeg pe eur mignon bennag evid goul gantañ nemedken penaoz 'mañ e gont pe lared dañ kenavo 'r wech all. Red eo 'vel just, 'vel-se 'mañ ar hiz, azezañ ouz taol, tañva ar jistr : hini ar varrikenn en toull, hini ar varrikenn a zo bet laketa a-gostez 'vid an domañ – (n'ankouaom ket om en miz gouere) – ha surtoud ar jistr bouchet. Goude-ze e vez evet eur wer'nad win pe div da nebeutañ, eur bannah kafe-mik, hag evid achui ar vizit, eur chopinad jistr c'hoaz hag eul lichennad lambig. Dre forz lipad chopinadou 'vid ober plijadur d'an oll, an abardaez a drem'nas ken prim ken ne glevas ket on daou gamarad kloh an añj'luz.

– « Bah! 'me Soaig, perag ne chomfeh ket da goaniañ ganim? 'Vel-se on-do amzer da vardiad (6) eun tamm muioh. N'eo ket baonde (7) e weler 'hanon... ha ma vez red gortoz da vloaz, ar wech-mañ, heb trinkañ asamblez...»

Ma feiz, Lom ha Jakez, hag a oa arru burlutet mad, ne houlenont ket gweloh 'vid chom ouz taol da gontañ kôziou ha da farsal gand Soaig.

– « Gwir eo, 'me Lom, n'eus ket pres warnom hidiv, neketa, Jakez? Ne larez mann 'bed.»

Jakez hag a oa kentoh eur paotr dizintrudu ha kustum d'asanti ordinal da dôud peza lare Lom, 'n em gontantas d'ober zin e oa ali gand e gamarad. Ha neuze, hanter badaouet gand ar jistr hag al lambig, e vehe bet diêz dañ lared eur ger bennag heb balbouzad.

Ha setu penaoz e chomas an arme-vor krag-vezo da goaniañ ti Soaig...pe kentoh da derhel d'evañ ha da vutunad. Peza drem'nas etre eiz eur d'abardaez-noz ha hanternoz pe diwezatah a vije re hir da gontañ. Da bed eur e partias an daou abostol douz ti Soaig? Hemañ 'vel just a oar med biskoaz beteg-henn 'n-eus bet diskuliet e daou vignon, Doue ivez a oar, ze zo eun dra zur... ha Zant Jeg vinniget marvad! (8)

Zonet e oa dija div eur douz ar beure en tour an iliz pa divunas Lom. Gridillonnet (9) e oa... krenañ a ree :

– « Med peseurt an daonet a bik ma reor din?»

Zelled a reas endro dañ... Frotañ a reas e daoulagad, eur wech, div wech, teir gwech... kaer 'n-oa zelled ha digori (10) ar brasañ ma halle e daoulagad, ne gomprens ket. Eur bern lann? Sebe-teet (11) e chomas... Manet e oa 'ta kousket ouz troad eur bern lann? Hag ahe, 'n e gichenn, Jakez e gamarad, a dirohe, digor braz e henou gantañ... Frotañ a reas c'hoaz eur wech e daoulagad... Eur gaouenn a hopas, ahe, tost dañ, 'drefiv d'ar bern... eur hi a harze d'al loar...

– « Non de dié, 'mezañ, biskoaz kemend-all! Manet e oam kousket ouz troad an tantad.»

Hijal a reas e chouk da Jakez :

– « Ale, lochore, fin 'teus da dirohal? Poent eo divuni! Hast buan zével da reor 'le-se.»

Med kaer 'n-oa hijal e gamarad, hemañ ne rê van. Erfin, e tam-zigoras eul lagad en eur varailad (12) evel buoh ar paour.

– « Kaoh-merde », 'me Jakez, piket 'm-eus ma dom... Gwadañ a ra ma bizied... ha ma skouarn dehou...»

– « Evruzamant, med da ze tehe bet eun taol-gwad, paour-kéz Jakez... Med n'eo ket ar momed da 'n em glemm; hast buan zével 'le-se.»

Lom a astennas e dom d'e gam'rad 'vid zikour 'nañ da zével. Esea a reas. Siwaz, kouezañ a reas kerkent war e reor ouz troad ar bern ha Lom gantañ.

– « Ma reor », 'me Jakez.

– « Ma fenn », 'me Lom, en em laketa 'n e zav.

– « Ale non de distag, ne chomez ket aze da dortal, 'n ez sav,

laran-me. Ne welez ket out kouezet ouz troad an tantad?»

– « An tantad? Pesort tantad?» azenas Jakez, en eur frotañ e feskennoù.

– « Tantad ar pardon... pardon Zant Jeg... 'Mañ ar prosesion noz o vond d'aided (13) bromzon (14)... prosesion an tantad.»

– « Ar prosesion noz?»

– « Med n'eus ken prosesion noz 'bed, 'baoe m'eo bet chañchet en ferson dim », a glabousas Jakez hanter divatorez (15), war e daoulin, ouz troad an tantad. Ar hiz eo bremañ kregi an tan d'ar zul d'abardaez, goude ar gousp'rou... 'Vel-se e vez muioh a dud 'barz ar prosesion.»

– « Fout d'ar person ha d'ar hiz nevez. Eun tantad da beder eur d'abardaez, n'eo ken eun tantad. Eun tantad e vez c'hwehet an tan ennañ da zerr-noz... Pesort c'hoar (16) d'ar person-ze dond da chañch an traou en Evias? Ta, ta, ta, Jakez, red eo ober an treou 'vel an abitud... da zadom da noz, 'vel gwechall goz. Zav da reor, 'lese, c'hoaz eur wech, ma vo skoet eun tan, en enor da Zant Jeg, 'barz ar bern lann-mañ...»

– « N'out ket zod, Lom? Petra laro ar person?»

– « Ro peuh din gand ta berson... Zant Jeg a-no e dantad 'vid an noz... bremañ, dustu (17)... Ha ma n'out ket kontant, kèz (18) da walhi ta skouarn gand dour ar fantan keit ha ma vin-me o hwehañ an tan...»

– « Lomig, chilaou 'hanon. Out o vond d'ober eun taol fall. Petra laro an dud, ta dud, ma zud, ma mamm, ma c'hoar ha toud on herent...»

– « Ha ta vamm-goz ha ta dintin Majan hag he breur-kaer, ha piou c'hoaz? Ha neuze piou a zo mestr amañ? Ar « Bosko » pe ar « Bidel »?

– « Ar « Bidel » 'vel just.

– « Ahanta, zerr da henou ha kèz da walhi ta skouarn ha ta daouarn 'barz dour ar fantan. Zant Jeg a-no truez douzit...»

– « Lomig, Lomig kèz...»

Poan gollet. Dija e-noa kemeret Lom e direnn-dan...

– « Hidiv, Jakez, 'mañ zadom ar pardon, ha Zant Jeg a-no e dantad, daoust da Jakez-an-aon.»

Ha Lom da gregi an tan dirag ar paour-kèz Jakez, bamet ha spontet.

Dija al lann a flammene en eur strakal. An elv'nou a-vilierou a dañse 'uz d'an tantad evel eun tan-artifis. Ha Lom a gane a-bouez-penn :

Aotrou Zant Jeg, patron Evias...

Ki Kergroaz a yude ha hini ar Porz-Hir a responte dañ war ar memez ton. An tommder, ar flammou a sklerij'ne toud an draonienn, an elv'nou o tañsal 'barz an oabl, 'uz d'ar chapel a divunas erfin da vad on daou ganfard. Divatorez e oant... ha Jakez, kaoh moan 'n e reor, a grene hag a geine en eur zoñjal 'barz an digemer a vije greet dañ er gêr... Pesort mez 'vid e famill, tud a iliz anavet mad ha doujet gand tud ar barrouz. Memez Lom a gomañse d'en em renti kont douz pez a oa o paouez ober. Re diwezad, ziwaz! Impesubl lahañ an tan bremañ, daoust d'ar fantan vuzuduz da vezañ, aze, en o hichenn. Ya, petra larfe an dud, memez ar re ne oant ket a-du gand ar veleien? Pesort zadom-pardon!

– « Ne gav ket dit, Lom, e vije mad dim mond da govesaad, bromzon, 'raog ar zervichou. Den ne vo estonet o weled 'hanom dirag ar govision, pugur (19) eo arhoaz ar pardon... ha toud an dud a oar eo fin on fermision hag e tleom mond d'an Afrik 'vid daou vloaz.»

– « Dem d'ar gêr, da gentañ, Jakez. Ma mamm a zo 'n he-unan er gêr. Ne glevo ket 'hanom oh antren 'barz ar porz-dreñv. Al-hwez ar hav a zo kuzet dindan eur mèn-glaz, war vord ar frenestr... 'Teus ket zehed?»

– « Zehed, Lom? Prest on da dagañ... med n'ankouez ket pezh on 'paouez da lared dit... Mad 'vije dim mond da govesaad.»

– « Gwelet e vo...med em da dizehañ on horzailenn da gentañ toud. Ha paouez da grenañ 'vel eur haz gleb.»

Zentuz 'vel an ordinal, Jakez ne respontas ket d'e gam'rad. Hag int da graped ar hrav goz... goustadig... goustadig... Ar bourk a oa didrouz pa dreuzjont 'nañ. Goulou ebed er presbiter, goulou ebed ti ar zakrist hag a dalhe eun ostaleri. Den 'n-oa gwelet 'ta an tantad o flammañ 'barz traonienn Zant Jeg.

'N o hoañze (20) ouz reor eur varikenn, Lom ha Jakez a distane o halon en eur zoñjal... pa zonas glaz ar zervichou.

– « Ale, eun tamm kouraj, Lom. Dem da ga'd ar person.»

– « Da ga'd ar person ma 'teus c'hoant, med da govesaad, biken jamez. Mond da daoulinañ dirag ar govision, 'raog ar zervichou, dirag ar seurez goz ha seur Mari ha toud bigoded ar bourk? Ar gwellañ feson da diskleriañ d'an oll eo nim on-daou on-eus greet an taol. Da ga'd ar person 'n e sekreteri, ne laran ket nann ha da reiñ dañ da houd om prest da vond da glask lann ha fagod e-leh ar re on-eus devet 'vid an noz. Pe 'to c'hoant!»

Asantiñ a reas Jakez eur wech c'hoaz. Kompren a ree e oa inutil derhel penn da Lom. Antren a rejont 'barz an iliz, o spered hanter luziet c'hoaz hag o alan flénuzet gand c'hwez ar jistr hag al lam-big. An div seurez o lared o chap'led ouz troad ar piler kentañ, e kreh an iliz, ne weljont ket memez an distrap doute o tremen etre an aoter vraz ha dor ar sekreteri. Pez 'n em drem'nas neuze etre ar person hag int, den ne oar. Med eun dra a zo sur : ne oa ket fin ar zervichou, Lom ha Jakez a oa dija ti Soaig.

– « Greet 'peus eur zav espres, 'm-eus aon, 'me Soaig, en eur vousc'hoazin... 'Peus ket a boan benn, 'vid ar beure? Karget mad ho-poa deh da noz... »

C'hoarzin glaz a ree an daou abostol.

– « Med petra hoar' dah 'ta? Gwall-drist ' kavan 'hanoh... Kollet

'pije eun dra bennag? »

– « Ma ne vije 'med ze, 'me Lom. Gwasoh eo an traou, Soaig. Deut om da houl eur zervij braz ganit.»

– « Toud pezh 'po c'hoant... da vihannañ ma hallan renti zikour dah... Ze depart, 'vel just.»

Ha Lom da gontañ da Soaig pezh a oa aiet gante 'pad an nozvez drem 'net, goude o-doa kuitaet Stankou-Lin.

– « Kweleed! (21) 'me Soaig. Eur hristen mad 'vel Jakez o hoari eun dro 'vel homañ d'ar person... ha d'on Zant Patron? Biskoaz ne oa bet gwelet kemend-all 'barz ar barrez; n'o-deus ket fin da glak'nad strak'led ar bourk, nag ar person da darani douz kreh ar gador-zarmon. N'eo ket komod ar paotr koz pa vez droug ennañ.»

– « O! Tonton Visant ne laro mann,» 'me Jakez.

– « Estonet mad e vijen...»

– « Gwelet on-eus 'nañ 'raog ar zervichou ha moyenn a zo da repari on zaol.»

– « Well a ze, well a ze,» 'me Soaig.

– « Ha setu perag e oam deut da weled 'hanout. Divizet on-eus, Jakez ha me gand ar person, mond da hadober eur gest lann, 'vid ar beure. O! ne bado ket pell. Bezañ zo du-mañ eur bern lann, e park ar Spalfer, ha Jakez a gemero ar rest er gêr ha ti e vreur-kaer... Med n'on-eus karr ebed.»

– « Komprenet 'm-eus, Lomig. Jobig, ma mab henañ hag a zo libr 'vid ar beure, ah a da stagañ Fanny, ar gazeg koz, ouz ar harr-eost ha mond a reyo ganah d'ober ho tro.»

– « Mersi, Soaig, mersi,» 'me Jakez. « Biken n'ankouain kement-se. Med hastom buan; ar primañ 'r gwellañ, 'raog ma vo krog an dud da vond d'ar bourk d'ober o homisionou, e vije red berniañ eun toullad fagod'nou lann war ludu an tantad.»

– « Amzer 'peus memestra da gemer eur bannah mik keit ha ma vo Jobig o stagañ ar gazeg ouz ar harr...»

– « Lar kentoh eur bannah chistr,» 'me Lom, « rag stagañ a ra ma zeod ouz ma staon...»

– « Welloh eo dim hastañ, Lom. Prometet on-eus d'ar person...»

– « Pesort den aonig... Zerr da henou ha grez (18) 'veldom. Ale, eur bannah sonn, Soaig, evid reiñ kalon da Jakez... Ne ra nemed krenañ ha klemm 'baoe eo devet an tantad.»

Distanet gante o halon, an daou oristal-beuz, izofiserien an arme-vor mar plij, a grasas 'barz ar harr-eost.

– « Hey, Fanny,» eme Jobig en eur strakal e skourjez.

Ha setu penaoz, ar bloavez-ze, e-noa bet Zant Jeg daou dantad 'vid e bardon.

Hidiv eo ankouaet giz an tantad. Gwir eo, er bloaveziou diwezanañ, e veze diêz dastum lann ha fagod. An hadlodennañ 'n-eus distrujet ar hleuziou a holoe al lann gwechall. Ne vez ken divarret ar gwez hag ar re a zo bet taolet d'an traou e-pad an hadlodennañ a zo chomet da vreinañ e korn ar parkou. Stouvet eo bet ar chimalou 'barz an tier... Perag ober tan war an oaled? Ar gaz hag an tredan a zo ken diboan.

Med tremen a ra amzer an êzant. Ar petrol ah a war gerraad beb miz pe aliesoh c'hoaz ha prestig marteze e vo ral-tre... Distouvet e vo ar chimalou, haddiskaret ar gwez? Posubl eo.

Med Zant Jeg dilezet en e chapelig 'no ken e dantad. Ar hiz eo bremañ mond da dibi (21) riz ha krampouez d'ar hermes e park ar hastell...

Tremen ra peb tra!

Paotr JEG.

Notennoù :

Skrivet eo bet ar pennad-mañ e brezoneg Goelo. Eno e vez lakaet ar pouez-mouez war zilabenn gentañ ar gerioù teir zilabenn dezo, neuze eh a kuit tamm-pe-damm am eil zilabenn diwezanañ. Setu perag on-eus skrivet da skwer fagod nou e-leh fagodennoù.

N'on-eus ket skrivet ar hemmadur F/V ((fantan, feunteun, ar vantan)

- (1) arrue.
- (2) kazel-ha-kazel.
- (3) strujet : kaerraet, kinklet.
- (4) arruas.
- (5) distaget e vez daou la.
- (6) da varvaillad, da glakennad.
- (7) bemdez.
- (8) moarvad.
- (9) rivet, anouedet.
- (10) ne vez ket distaget ar g.
- (11) sabatuet.
- (12) en eur vazaillad.
- (13) d'arrued, d'arruoud.
- (14) brema-zouden, bremaig.
- (15) divoredet.
- (16) c'hoarvez.
- (17) dioustu.
- (18) kê; gra.
- (19) peogwir.
- (20) en o hoazez = azezet.
- (21) kweled : liester kole, tud dreist.
- (22) debri.

PAOTR TROURE

MOJENNOU

20 lur (200g)

Mikael MADEG

LEOR LESANOIOU LEON

Who's not who
ha piou a zo!

Gorre-Leon ha Bro-Chelgenn

*Eul leor 172 pajenn, gand eur geriadurig ouspenn! (displegadurioù e brezoneg nemetken)
20 lur (270g)*

Kristian BRISSON

AR REDER-MOR

Romant pe varzoneg?
Deoh da varn!

25 lur digand Brud Nevez (kuit a vizou kas).

Notenn : ne vo embannet al leor-mañ nemed goude an hañv.

YANN ar BURZUDOU

war e dorchenn

IV

Kovesadenn Klet.

Ne helled ket mond da gousked war an traou euzuz ha kevrinuz-se heb riskla lakaad ar gwele-kloz da dregerni penn-da-benn gand an noz dre forz lammed ennañ a-dreuz hag a-hed evel eur pesk er gidell. Neuze ar hoñchenner a stage adarre gand e gaoz a vouez sioul. Ne veze keal ebed ken euz rolloù koz an troiou-chañs, euz tud veo pe eet da anaon nevez 'zo ne lavaran ket, tud anavezet gand ar re en em gave aze. Hag e veze desket traou iskiz diwarno. Selaouit kentoh!

Piou bennag n'e-neus ket klevet Klet Nikolaz o flipa-flépa gand e vuoh Mai-Madeloñ, hennez ne ouio biken e hell eun den hag eul loen en em renka etrezo ken brao ha melen ar vi gand ar gwenn. Ma'z eo souezet eun bennag gand kement-se, me a lavaro dezañ n'eo ket souezuz klevet eur gwaz o kaozeal d'e varh pe eur vaouez d'he buoh, diêz eo kredi, avad, e tigorfe eur vuoh he skouarn d'eur gwaz. Aze emañ an dalh. Setu perag buoh Klet Nikolaz e oa outi eul loen dispar ma talvez din dizeha ma genou eviti. Ha setu ivez perag e oa anvet Mai-Madeloñ, eun ano ne vez ket roet aliez d'eur vuoh. Ne zisklerie ket Klet Nikolaz e venoz war ar vadiziant-ze, nemed lavared : « Sellit outi! Gweled mad a rit ne hell kaoud ano all ebed.»

Ma ranker diskleria ar wirionez penn-da-benn, Klet hag e wreg Mai-Joz a oa ken teodeg an eil hag egile. Klet, avad, a zihane eur wech an amzer da denna e alan, Mai-Joz morse. Setu ne deue ket a-benn ar paour-kêz den da lavared eur hard euz ar pezh a oa gantañ dindan e glopenn, seul nebeutoh ma ne zelaoue ket e hanter-diegezh anezañ gand eur hard lagad, zoken pa daole er-mêz dre zigouez, eur ya pe eun nann. Kemeret e-noa, eta, ar pleg da gonta e vuhez da Vai-Madeloñ e-pad ma vezent o vond pe o tond o-daou etre an ti hag ar parkeier. Ar vuoh a leze anezañ da gaozeal e walh, kuit dezi, pa bake en e alan, da deurel eur vlejadenn verr pe hir, a-wechou zoken eur seurt kan. Laouen an tamm outañ, Klet a droe gwella ma helle e yez mab-den kement hag he-doa roet da gleved. Pa veze al loen a-vouez gantañ, e troñse e vuzellou da hoarzin, a-hend-all e heje eur penn grignouz hag e tistage gand e vestr eur pezh taol lost da stlepel dezañ e dog en drez. Braz e oa Mai-Madeloñ evid eur vuoh, bihannig Klet evid eun den. Med rouez e veze an taoliou lost, rouez-tre, hag an daou grouadur an aotrou Doue a vevas mignon-tre an eil d'egile beteg an devez ma ijinas Klet kemer plas aotrou person e barrez en e gador-govez evid rei an absolvenn d'an dud a feiz. C'hoari a reas an taol pe ne reas ket? Ne vo gouezet biken peogwir n'eus nemetañ da dest, ma oa test da veza. Ne oa ket eun dra d'ober, avad.

Pa gontas an dro-ze da Vai-Madeloñ, ken feuket e oe al loen ma reas van, goude-ze, da jom heb selaou na gouzoud tra ebed. Ne oe ket klevet he mouez ken, ne oe ket gwelet ken liou he dent hag he lost a jomas dinerz, zoken pa verve naoneka kelien ar hanton war an tenerra euz he ler. Eur rannalon evid ar paour-kêz Klet. Toui a raio diwezatoh beza gwelet d'elou o lintra e daoulagad Mai-Madeloñ.

Mouza reas ar vuoh e-pad pell. Ken brao e vouzas ma ne roas ken nemed eun hanter euz he lêz. Ha kaoz a oe gand Mai-Joz da werza anezi d'ar henta foar er Pont. Klet Nikolaz, koulskoude, ne baouez ket da ziskleria e zoare en eur vond ha dond gand eul loen dizamant-kaer ouz penn ar fun : « N'eo ket brao ar pezh 'm-eus greet, gouzoud mad a ran. Med setu amañ penaoz eo c'hoarvezet. Eet oan d'an iliz da goves ma fehejou. Ne fell ket din fougasi, med n'eo ket pounner ar pouez outo. A-boan ma c'hoarvez ganin a-wechou heta da Vai-Joz eun droug-gouzoug ken stard ma chomfe heb flepa e-pad eun devez penn-da-benn. Mad! Arabad deom klask pemp pao d'ar maout. Mond a ran tre en iliz heb ober trouz gand aon da zirenka an dud da vad o prederia war o dismegañsou a-raog mond d'en em spurja evid goueliou Pask. An hanter euz ar vourh a zo aze. Azeza ran dindan ar piñser, er horn teñval, war an diweza kador a jom, an hini falla evel just. Ha me o hortoz gand ar re all. Kaer gortoz, ne deue

ket an aotrou person. Koulskoude e welan e roched wenn prest war eur bank a-dreñv ar gador-govez. Gouezet 'm-eus diwezatoh e oa bet staget an den da govez pa oa deut klask warnañ diwar-vall evid kas an nouenn. Hag an amzer o tremen. Hag an dud oh en em zanka en o heuz. Ne welont tra, ne glevont tra. Soñjal a ra din-me n'eo ket posubl lezel an oll beherien-ze da houzañv pelloh peogwir e ouezan penaoz ober evid o dizamma. N'ouzoh ket c'hwi, Mai-Madeloñ, pegen truezuz eo tud o hortoz da veza koveseet. Ha daou pe dri, en o zouez, o-doa greet droug din-me. E berr, setu-me oh en em zila er gador-govez diratoz-kaer, goude riñset ar roched en eur vond. N'em-eus ket gwisket anezi, avad, n'em-bije ket kredet ober. Ha koveseet em-eus an oll dud, med taolit evez! N'em-eus ket selaouet ouz netra, n'em-eus klevet netra greenn, sanket em-boa ma daou viz-meud em diskouarn, n'em-eus ezomm ebed euz sekrejou an nesa, me. Pa ne welan ket mui ar muzellou o fiñval, me a hweze a-dreuz ar glouedennig : « ar binijenn evel kustum ». Hag e klozen war an tu-ze. Peseurt tra fall 'm-eus greet, Mai-Madeloñ, ha gouest oh da lavared?

Mai-Madeloñ ne rannas grig beteg an devez ma savas trumm eun ijin e spered Klet Nikolaz ken e taoulinas en e bark hag e stagas da zibuna pateriou. Bez' e oa gand an deirved dousenn pa oe riñset dezañ e dog diouz e zaouarn gand eur pezh taol lost. Sevel a reas e zaoulagad ha gweled Mai-Madeloñ o hoarzin dezañ beteg an toullgaou. Neuze e ouezas e-noa paket an absolvenn diganti. Hag an traou a yeas adarre ken brao hag a-raog.

N'eo ket gwir.

Ar vrava ijinadenn goñchenner anavezet ganin a zo da lakaad war gont ma boutaouer a zad-koz. Gwelloh eged kalz re all, diskouez a ra penaoz e vleunie druz ha didro koñchennoù a oa war wirionez an dud hag an traou. Douga ra testeni euz ar blijadur hepken da ijina ha da blijoud gand an ijin, ar wirionez o rei an digarez hag o steuzia prestig goude da lezel ar goñchenn da greski diwar froudenn ar hoñchenner ha ne oa muzul ebed dezi. Hag an ijinadenn, war an diwez, a dremene da wirionez.

Tad ma mamm, Lan ar Gow, a labourer war an hent gand eur hantonier all anvet Salaun. Hemañ e oa outañ eun den ken striz war e

zlead ma varhate da lezel e labour zoken evid karga e bibenn. Kredi e-nije greet laerez ar gouarnamant. Ar boutaouer, tad ma zad, a ouie kement-se. Hag eur wech ma oa bodet an oll familh evid eul lein vraz a veze aozet eun devez dre vloaz, setu eñ o staga da gonta dre ar munud eun dro-fall c'hoarvezet gand Salaun ha ne ouie ket outi an nebeuta tra eur predig a-raog.

Marteze n'ouzoh ket, emezañ, ar pez a zo erruet gand ar paotr Salaun, dres dimeurz diweza, e-kreiz an enderv. Mond a ran da lavared deoh an dra, nemed dalhit an trouz anezañ etrezoh hag ho tog abalamour ne vefe ket laouen an den ma teufe beteg e ziskouarn. E oa da vad o trailla mein war an hent braz e-kichenn hent Logan.

– Gwir eo, eme Lan ar Gow. Du-ze e oa dimeurz diweza.

– Gweled mad a rit e lavaran gwir. D'eur mare bennag e teuas c'hoant dezañ tana eur bibennadig. Gouzoud a rit peseurt den eo : evid mad ebed ne rafe koll d'ar gouarnamant en eur zrouzivia pemp munut evid e blijadur. Hogen, kaer e-noa en em zivenn ouz e hoant butuni, netra d'ober, kreñvoh egetañ e oa hemañ. War an diwez e rankas lonka e zever dindan boan mouga. Mond a reas, eta, da guza e penn hent Logan evid karga e bibenn dre guz. Karga eur bibenn n'eo netra, med pa'z eo red tana anezi gand eur mèn-gurun ha kein dir eur gontell, ne deu ket a-benn n'eus forz piou.

– N'eus forz piou, nann, med Salaun a oar en em gemer ganti, eme Lan ar Gow.

– Kaer gouzoud, êsoh eo ober gand glaou-beo memestra. E oa ar butun o pega pa glevas ar paotr Salaun eur vouez hroñs a-dreñv e gein. — Ha neuze, kantonier! Dilezel a reer al labour da hoari gand ar bibenn, hañ! Soñjal a reer e hell ar vein gortoz, ha padal arhant ar post a zigouezo atao. N'ho-peus ket mez! Petra lavarfeh ma rafenn tenna ho karg diganeoh?

– Piou oa an den-ze? e houlenas ar hristen mad Lan ar Gow, nehett dija evid e vignon Salaun.

– Gortozit eun tammig 'ta, eme ar boutaouer. Gortozit Salaun da zistrei, sabatuet krenn, ha da weled eun den yaouank, etre an tregont hag an daou-ugent, gwisket e giz kêr, hag anad warnañ beza droug ennañ. Me 'ni eo mestr an henchou evid an oll departamant, eme egile. Ahanta! Arabad kemer ahanon evid eur bleiz. Den on da zi-zoñjal ouz ar pez em-eus gwelet, nemed e rankoh dasprena ho fazi ha dioustu. — Lavarit din penaoz ober, a valbouzas ar paour-kêz Salaun. — Setu! Ma welit ahanon war droad, se a zo abalamour em-eus torret ahel ma harr-skañv en eur zond er-mêz deuz Plozeved. Ar marichal a zo war e dro. A-benn an abardaez e vo renket. Bez' e

rankan, avad, beza e Tregad a-raog peder eur heb mank. C'hwi a gaso ahanon di eta, en ho karr-bihan ha ne vo kaoz ebed ken euz ar bibenn.

– N'eo ket gwir, eme Lan ar Gow. Piou e-neus gwelet biskoaz eur mestr-henchou en eur harr-bihan?

– Moarvad den ebed, a gendalhas dineh-kaer ar boutaouer. Rag n'e-neus ket fellet da hemañ en em ziskouez en eun ekipaj ken divalo. Hag en oh en em astenn penn-da-benn gand e gorr e strad ar harr e-pad ma ree dezañ ar paotr Salaun treuzi bourh Pouldreuzig e-kreiz ar zeiz kurun, d'an daoulamm war e dreid noaz. Pa oent erruet eun hanter leo pelloh, an aotrou a harzas e varh daou-bao hag a ziskennas war an douar. — Gweled a ran ez oh kaloneg. Dizoñjet on deuz peb tra. Mad a rafeh dizoñjal ivez beza gwelet ahanon.

– N'eo ket gwir, eme Lan ar Gow. Salaun e-nije lavaret din-me.

– Nann 'vad, eme ar boutaouer gand e vouez sioul. Prometet e-neus Salaun dizoñjal ha Salaun ez eus outañ eun den onest.

– Ha piou oa egile neuze?

– Gouezet 'm-eus marteze, dizoñjet eo ganin ivez. Perag ne vefenn ket-me ken onest ha Salaun?

Ne oe ket red tri devez d'ar goñchenn ober tro ar vro. Pa bakas ar helou outi digand Lan ar Gow, Salaun a fuloras e-pad pemp munut mad a-raog diroll da hoarzin. Kerkent goude e stagas da gonta anezi e-unan gand eur bern traou ouspenn diouz e zoare. Pa'z eur deut da veza eur penn-den e ranker ober war-dro e vrud. C'hweh miz war-lerh, ken stard e krede enni ma ne riskle ket tana e bibenn anez pignad a-raog war eur hleuz da spial ouz an tro-war-dro. Ugent vloaz goude, hag int tremenet o-zri, ar goñchenn a gendalhe da reddeg bro. Redeg a ra c'hoaz. Touet 'z eus bet din e oa gwir.

Ar Buro.

Lan ar Gow a zigore e veg aliez dirag ijinou e gomper, ar boutaouer. Ha koulskoude eñ e-unan ne jome ket war-lerh pa veze red sevel koñchennou iskiz. Pegement a zanevellou-meur a-berz Yann Gouer

e-neus displeget din dre ar munud er gwele kloz e leh m'em-eus kousket en e gichenn beteg an oad a bemzeg vloaz. Nemed e oa re vezeg evid derhel pell ar gaouz gantañ dirag an dud. Kavoud a ree gwelloc'h lezel e benn da vond evid e vab bihan e-ser daou pe dri gwaz euz e oad hag e demz-spered. Setu penaoz on bet-me digemeret, bugel all ebed nemedon, en eur seurt breuriez-kuz ma veze he dalh ganto en or park Meot. Aze, ar re goz a gonte an eil d'ar re all troiou difin ha diwar faltazi penn-da-benn, ma ne oa ket aotreet diskredi warno ha m'em-boa bewech ma fri da zanka enno, ken e vagen eur foug spontuz. Meizet 'm-eus, diwezatoz, ne gaozeent ket evidon, evito ne lavarant ket. Gand eur bugel dirazo, war o meno, e kavent eun digarez brao da skarza diouto eun nehamant bennag, d'en em zivaha diouz ar vuhez pemdezieg en eur rei lis da hoant ar burzudou a veve enno c'hoaz hag e oa bet outañ atiz gwir goñchennerien an amzer goz.

Koñchennoù park Meot, e gwirionez, ne oa outo nemed eur goñchenn en he roud, danevell on huñvreou deiz-ha-deiz. Savet e oant oll, pezh ha pezh, endro d'eur penn-roll, e-unan ha muiet war eun dro, den, loen pe dra, mesket a-wechou ganeom on-unan, da zouja, fur pe fentuz hervez an digouez, hag anvet ar BURO. Euz peleh e teue hennez? Dao eo deoh gouzoud penaoz, er mareou-ze, peb tamm skritur moullat a zigoueze gand ar re zizesk e oa outañ eur skoulmad beo gand ar Seiz Galloud skoachet a-dreñv. An ti-kêr ha paotr an taillou a oa « buroiet », an noter kenkoulz hag int ha peurvuia an oll pennoù braz a louze paper gand liou, ar mestr-skol e-barz. E-barz ivez eur harr-tan dianavezet o hikadenni war an hent, warnañ eul loen bleveg gand lunedou. E-barz ivez petra c'hoaz! Ar motor Bernez a gasas d'an Testamant Koz ar manej e bevar marh ma toumeron on ed gantañ. Ne oa ket tu da houzoud peseurt tres a gernerfe ar BURO da skei didruez warnom pe da skuilla warnom e vadelez. Bez' e rankem chom dalhmad war evez. Postillon war droad Plogastell a zelviche dindannañ, ar paour-kêz den. A-wechou, en eur ziskenn d'ar vourh, e teue tre e park Meot e leh m oa bodet or breuriez. Diskouez a ree deom diabarz e zah. Pa veze hemañ leun, eun bennag a lavare : « Diwallit, paotred! Ar BURO a ra beh d'e gorr hirio. » Me, hag a denne bravig a-walh ma spillenn e c'hoari ar skol, hag a sterne da lenn al leoriou koulz e brezoneg hag e galleg, me 'ni a oa bet karget da deurel evez er BURO. Lan ar Gow hag e vignoned o-doa lakeet ahanon da zekretour. Biskoaz ano karg ebed n'e-neüs sanket ennon kement a lorh hag hennez.

Deut e oa ar BURO-ze da zidrona penn-rollou or marzoniez koz. Pa embanne ar gazetenn (hag hi dindan beli ar BURO evel just) maro eur penn-braz tu bennag, ar BURO e-noa talvezet da Ankou. Da vare Nedeleg, avad, eñ 'ni a brene an avalou-orañj da veza ingalet er bouterie gand ar Mabig Jezuz. War an diwez en em zilaz nebeud-

ha-nebeud dindan grohenn or henderv an Djaoul, an hini a zo paket bewech er hoñchennoù koz. Er re nevez, ni a bakas berr ar BURO. Soñj vad em-eus zoken e torras dezañ Alan ar Gow e vreh dehou eur wech evid dezañ chom heb skriva ha setu-ni e peoh e-pad eis-teiz.

Diêz a-walh e vefe din, koulskoude, konta deoh penn-da-benn eun dro-gamm pe gaer c'hoarvezet gand ar BURO. Da genta abalamour e oa e peb tu ha nebleh heb gouzañv beza ankouet na derhel ar penn. Da houde abalamour kenvreudeur park Meot a zammas ganto war an diwez, kargou ar BURO a deuzas enno. Ni on-tri pe or-pevar e oe ouzom ar BURO. Adaleg neuze, setu-ni o houarn ar bed gand furnez ha gwir. Ar bed, gwaz a ze, n'e-neus sentet biskoaz ouzom, klevet a rit, biskoaz. Ne dalvez ket, eta, distrei d'ar gaouz-se. Hogen, marteze, e viot souezet pa lavarint deoh em-boa ugent vloaz pa oe torret ar vreuriezh goude maro Lan ar Gow. Neuze e oe lakeet termen da Vare an Darvoudou.

Goude kement a vloavezioù, pa lakan ma zoñj er BURO, ne hellan ober anez kredi e oa outañ tamm-diskont an oll goñchennoù ha kenavo ar goñchennerien d'eur bed e leh ma oa kemmet o ster koulz gand an huñvre ha gand ar gwirvoud.

Serr-noz ar hoñchennoù.

Hirio e klevet lavared eo greet o amzer gand ar hoñchennoù, eo eet ar goñchennerien diweza da gaoud Paotr e Veh Lann. Ha gwir a-walh eo douget on amzer-ni d'en em deurel en amzer-da-zond, a-dreuz ar ouiziegezh-ijinet da skwer, kentoh eged plijaduri gand eur furnez a-ziwar-lerh an amzer dremenet. A-dreñv emañ boued or furnez, hini ar ouiziegezh-dirag ha ne baouez ket an eil da glask laou eben. Da houde, ar goñchenn a houlenne kalz amzer d'en em ober ha zoken da veza selaouet. N'on-eus ket amzer ken, hirio an deiz, dre ma ne bad netra. Ha peogwir ne bad netra, kentel ar goñchenn ne dalvez netra ken. D'an diwez, aon 'm-eus e vefe euz ar fent eun doare-spered o vond kuit diouzom e-kerz an diskiant lakeet d'eun arz-kaer. Bez' on-eus ouspenn, hirio, ardivinkou da zidui ahanom, rei ar heloioù deom ha trei or skiant-poell, ardivinkou a ra o beh dres d'an euriou gouestlet gwechall d'ar veilladeg. Hogen, ar veilla-

deg 'ni oa hag a zeske ar goñchennerien en eur ginnig dezo eul leurenno-hoari ha selaouerien war evez.

Diazezet oa hudouriez ar hoñchennoù koz war feiz ar bobl, zoken pa ne oa outi nemed fals-kredenn. Evid doare, nebeutoh souezet oa on hendadou gand an danevellou boemuz eged ma'z om-ni hirio dre m'en em ziwallet mad da glask an diskleriadur outo, d'o lakaad e-keñver eur gwir anavezet mad ganto, ar paour-kêz tud. Pa ne veze ket ar feiz er gont, ne houlenne ket gwelloc'h on tadou eged dilezel ar gwir e-doug ar goñchenn, kuit dezo da vond adarre en o boteier koad dioustu war-lerh. Douget da huñvreal e-giz m'int bet a-viskoaz, kavoud a reent er hontadennoù-dreist blaz an diboell a vroude anezo dalhmad. En oll, ar goñchennerien a skarze diouto an ijinou mud ma ne hellent ket en em deurel dezo heb arvar evid ar bara pemdezieg. Ha danvez ar goñchenn a oa c'hoaz eur rozmoherez pouezet brao gand ar hoñchenner diouz ar hleñviji e-noa da barea en nesa hag e oa outo ivez e re dezañ.

Setu perag n'eo ket êz tamm ebed priza penn-da-benn koñchennou Yann Gouer pa n'eur ket bet soubet e sevenadurez an dud a-ziwar ar mêz. Ar hoñchennoù-ze, ken nebeud ha ma tiskouezont ober gand ar gwir a zalh striz ouz al labourioù hag an devezioù, a ginnig eur reolenn evid peb digouez, ha kement-se heb distrei biskoaz diouz ar goueriadez nemed evid abegi ouz peb galloud. « An traou a gontan a zo d'on divenn ouz kement tra a wask ahanom » a lavare din c'hoaz eur hoñchenner ugent vloaz 'zo. N'eo ket sklêr atao. An doare n'eo ket memez tra gand ar goñchenn ha gand ar ganaouenn-bobl, homañ eeunoh, savet aliez war an tomm goude eur falloni pe eur gwall-zarvoud. Gwelloc'h prientet ar goñchenn. Ne baouez ket da zila traou, da boueza war ar sperejou anez ober van. Ne gemer ket droug, ne halv ket d'an dispah, lakaad a ra an dud e stad d'en em zivenn heb gouzoud dezo. Setu perag e tisfizie ar pennoù-braz diouz ar goñchennerien a vire outo da gousked sioul war bennwele o gwirioù-dreist.

Dond a reas eun amzer ma ne oe ket posubl ken da gredi ar hoñchennoù boemuz na zoken Mojenn ar Maro. Hag e tilezas ar goñchennerien o rollad dre m'o-doa ezomm da veza kredet eun disterra d'an nebeuta. Touet o-deus din oll ar re 'm-eus goulennet diganto e c'hoarvezas kement-se goude ar brezel pevarzeg. Etre an diou vrezel e oe dismantret sevenadurez Yann, distardet ar hevredadou, ne oe leh ebed ken da veilladegi, o veza ouspenn ma teue ar goulou-tredan da denna digand ar hoñchennoù koz ar peb brasa euz o galloud. Er memez amzer, paotred al labour-douar a gavas doareoù all d'en em zivenn ha da heulia roud an traou. Kenderhel oe greet, evel just, da gonta, nemed e kemeras an danevellig ar gwella war an da-

nevell-veur, ne deuas ket a-benn an dudigou galvet e koun da dizoud ment an harozed. Ar goñchennerien o-unan ne oe ket outo tud a-bouez ken. Ha setu-int kouezet e renk ar re all, eet o awen d'an hesk.

Hirio emaint dirag ar pellwelerez e-giz an oll. Seiz vloaz 'zo abaoe n'em-eus ket klevet eur goñchenn vrezonég distaget penn-da-benn hervez ar reolenn gand eun bennag hag a oar petra eo koñchenni.

ECHU

Per-Jakez HELIAS.

Tu a vo da lenn ar skrid galleg e-barz LES AUTRES ET LES MIENS.

Per TREPOS

Enquêtes sur le vocabulaire breton
de la ferme.

An douar, ar binviji, al labour.
Eur studi talvouduz ha prisiuz.

20 lur digand Brud Nevez (250 g)

Notenn: leor Per Trepos, Le vocabulaire breton de la ferme, n'eus ket ken anezañ. Advoullet e vo; prest e vo evid miz du.

Daou zoñj diwar-benn...

AR SPONTUS CIRCUS : DIANKOUNAHUZ...

Kement hini a zo dedennet eun tammig gand ar c'hoariva e brezoneg a anavez **Strollad ar Vro-Pagan**, eur skipaill c'hoarierien galoneg ha donezonet kaer, skignet bremañ o brud dre ar vro a-bez hag en tu all d'an harzou.

Krouet e Plougeme er bloavez 1974, ar Strollad-se a zo bremañ diazezet stard, beza e-neus e di dezañ e-unan e Kreac'h-ar-C'hamm. Beb bloaz e tigas eun dra bennag nevez, leurena 'ra peziou-c'hoari klasel, komediennou ha farsadennoù, oberennou braz savet a-stroll. Strollad ar Vro-Pagan a zo kustum da reseo eun digemer birvidig digand an arvesterien ha dond a ra a-benn d'ober eul labour efeduz « en eur vond d'ar bobl », er hêriou bihan ha braz ha war ar mêziou, en desped da boaniou kaled ha da ziezterioù diniver. Souezuz eo pegement a gred hag a feiz a ziskouez ar hoarierien yaouank-se, brezonegerien dispar diouto a-hend-all. Renet int gand **Gouc'han Kervella**, unan desket mad gantañ micher an teatr, skrivagner, leurenner ha c'hoarier war eun dro, eur gwir Molière en on touez!

Da genta eo bet chomet ar Strollad tost d'e neiz e Bro-Leon. Bremañ avad, pindikaet gand ar skiant-prenet (ha n'eo ket gand ar gounid, siwaz!) ha kalonekaet gand an digemer roet dezañ gand ar bobl, eo deuet da gaoud hardisegez, gouest eo da hoari n'eus forz peleh, dirag an arvesterien figusa, er broiou estren zoken, rag goulennet eo bet da vond heb dale d'an Alamagn, ha mond a raio sur a-walh.

Ar bloaz-mañ e tiskouez **Strollad ar Vro-Pagan** eun abadenn dreist-ordinal ha « spontuz » e gwirionez, **Spontus Circus** an hini eo. Krouet a-stroll eo bet an oberenn-mañ, gand sikour eur bern tud, hag enni ez eus teatr ha sirk kemmesket, pe kentoh unanet en eun doare akuit-meurbed. Eur c'hoariva « klok » eo, modern, yaouank, mad da zihuna ha da zigemmeska ar sperejou aloubet gand traouachou an Tele.

E penn kenta an abadenn e tigouez eun darvoud boutin a-walh : eur sirk bihan a zo lonket gand unan kalz brasoh. Evelato ar barzonegou, ar han hag an dañsoù a ra deom da gompren dioustu ez eus aze eun arouez, eur simbol, simbol planedenn eur vro vihan, eur gevredigez, eur zevenadur flastret ha kaset da get gand impalaerouriez eur vro hallouduz, simbol planedenn Vreiz, siwaz!

Ha dioustu goude e komañs an « numeroiù » om boazet da weled er sirkou : ar Pagan Patati, c'hoariou-ouesk ha souplidigeziou, gand « lamm ar maro-mik », da lakaad an dud da skrija; Roue ha Rouanez ar Zabad gand o zroiou strobiniellerez greet dre nerz an Agrippa pe an Negromañs, emezo; ar joñglerien o teuler brao d'al lae polotennou, killou, kelhiou ha traou all, bagad Jeronimo, klouned farsuz, kreñva den ar béd, eur vandennad marmouzed havaillon, hag eur bern « niverennou » all bourrusoh an eil eged eben. Istor Breiz a zo diskouezet gand margodennou braz roet dezo pennou tud vrudet, harozed ha treitourien.

Chom a reer souezet, abaf, dirag kement a vurzudou. Eur marz! Nag eo ampart ar hoarierien, merhed ha paotred, a zo deuet a-benn d'ober troiou diêz kerkoulz ha tud a vicher a-bouez lakaad o foan ha pleustri bepred! Plijadur e vez, me lar deoh, ha muioh c'hoaz dre ma'z eo kement tra diskouezet en eun êrgelh a levenez, kemer a reer perz er fest, kana asamblez a-bouez-penn, douget e vezer e korventenn ar sirk. Paotred lijer ha nerzuz, merhed koant o tañsal, sonerez diaouleg gand eul laz-seni euz ar henta, netra gwelloc'h evid dizoñjal trubuilou ar vuhez pemdezieg.

Evelato **Spontus Circus** a zo ennañ peadra da zidui ouspenn an daoulagad, komz a ra ivez ouz ar galon hag ar spered. E-pad an abadenn e kendalh ar stourm etre ar sirk braz hag an hini bihan, etre ar gwasker hag an hini gwasket, beteg ar gwall-zarvoud a erru a-benn ar fin, pa sko taol ar maro.

Evel just e reer atao gand ar brezoneg da zisplega an traou, eur brezoneg flour, hekleo ennañ. Daoust da ze, an istor a hell beza heuliet gand an oll penn-da-benn, zoken gand ar re n'ouzont ket ar brezoneg, nemed marteze ne intentont ket a-wechou lavarennou saouruz ha flemmuz. Gwaz a ze evito!

E-pad ar miziou a zeu e kendalho **Spontus Circus** da drei dre ar vro du-mañ ha du-hont. Arabad da zen ebed chom heb mond da weled eun arvest ken sebezuz, unan ha n'eo ket bet gwelet biskoaz e istor Breiz ha n'eur ket prest da adweled. Tremen reer eun abardaevez diankounahauz. D'am zoñj ar pennou braz, an dud a zo en o herz eul lodenn euz ar galloud er vro-mañ, a dlefe kompren-pegen pouezuz eo labour **Strollad ar Vro-Pagan** evid Breiz hag he amzer-da-zond, ha sikour, harpa strivadennou kulturel euz ar seurt-se. Kement pobl a zo dre ar béd e vefe lorch enni da gaoud eur strollad-c'hoariva evel hini ar Vro-Pagan, gouest da zevel e yez ar vro eun abadenn ken kaer ha **Spontus Circus**.

P.M. MEVEL

pe : DIHOUZANVUZ?

« I agree ». Evel-se, a gav din, eo e komz ar Zaozon pa fell dezo disklêria emaint a-du gand an hini e-neus komzet a-raog. « I do agree ». Hag a-du on penn-da-benn – war veteg nebeud – gand kement ema P.M. Mevel o paouez skriva diwar-benn ar **Spontus Circus**. Toud ar pezh a veuleudi a oa da zisklêria diwar-benn abadenn nevez **Strollad ar Vro-Pagan** e-neus disklêriet, ha disklêriet mad.

Ar pezh a zo iskit e gwirionez gand ar Strollad-mañ, eo an doare ma teu a-benn da veza digemeret dre gement leh ma tremen. Rag dond a ra an dud : meur a zeg pe eun nebeud kanchou e peb leh, 250 e Kemper, eur milier bennag e Gwengamp da gefiver « Gouel ar Brezoneg »... Abaoe pell, sur mad, n'eus ket bet a strolladou c'hoarierien hag a vije bet gouest da zacha kemend-all a arvestourien da weled eur pezh e brezoneg. Evid se, int deuet da veza mailled.

Ha war al leurenn e vezont ivez. Eul labour hir-daonet a dle beza bet kempenn eun abadenn a seurt gand ar **Spontus Circus**. Gwir eo e chomer « souezet » ha bamet o weled « kement a vuzudou ». Kavadennoù dreist on-nevez tro da weled ha da glevet. Soñjal a ran e taoliou **A. Gourvenneg** lakaet da vad-oberour ar vro a-bez dre berz an oll gargou a-neus sammet a-benn bremañ. Soñjal a ran en doare ma

tiskouezer deom lakaad on aour er Suis. Soñjal a ran er zonerez. En doare ma vez greet ar hinnigou, tre evel en eur sirk : ne vanke deom ken nemed beza dindan eun deltenn evid kredi e oam en eur sirk gwir. Soñjal a ran c'hoaz en doare dispar ma talh lod deuz ar hoarierien o roll : **Gouc'hen Kervella** – evel just – mez ivez **Vefa Gweneg** ha **Nikol ar Vourc'h**. Soñjal a ran en doare da leurennia ar pezh ha da ginnig anezañ d'an arvestourien, en doare ma vez lakeet ar re-mañ da fenti dizeblant diwar goust a beb seurt traou...

Med... Ha ne vije ket eur goulen bennag d'ober? Pe an disterra evezadennoù? Notennom eta eun nebeud munudou. Eun distagadur ha n'eo ket dispar bepred a-berz dam euz ar c'hoarieried dreist-oll. Kinnigou displeget fall eur wech bennag : ken mad en em denn **Kervella** ha **Y.B. Kiok** euz o re, ma kaver gwall-zister re **V. Gweneg** goude ze, pa n'he-deus ket kavet hi – evid se – nag ar stumm nag an ton. Taoliou sirk greet a-wechou heb lakaad kred er pezh a reer : da skwer, taol ar paraplu, gand **Gouc'hen Kervella** e Gwengamp.

Ha traou all. Re hir eo bet kavet an arvestou peurlvuia. Arabad krenna anezo a re – red eo lezel an abadenn da vond war-raog diouz he ritm – med ha pa vijent eun tamm berroh a-wechou, ne vije ket falloha a ze, er hontrol, nerzusoh ha gwevnoh e vijent. Eun arvest bennag am-eus kavet displeget ivez e keñverioù 'zo : da skwer, hini ar marmouzien. Forz petra a zoñjer euz ar politik, goapaad evel-se an oll bolitikerien n'eo ket eur menoz a-ziaraog (evel a vije c'hoant moarvad da rei deom da gredi), med unan a ziwar-lerh...

Ha ne hellje ket ivez eur strollad ken ampart ha ken akuit hag hini ar **Vro-Pagan** kaoud bewech kavadennoù ha doareou disheñvel da lakaad an dud e-barz an taol? Unan euz lezennou ar c'hoariva (ma'z eus anezol!) eo, a gav din, ne dleer ket ober diou wech gand ar memez doareou. Padal, er **Spontus Circus** e lakeer an arvestourien da zevel, d'azeza, da gana, just evel a oa bet greet dija a-raog e peziou all ar strollad, da skwer e **Buhez Dom Mikael an Nobletz**. Er memez mod e vez kestet ivez en o zouez... Mad eo lakaad an arvestourien da gemer perz er pezh. Med kement ha kaoud spered-ijina, ra glasko eta c'hoarierien ar **Vro-Pagan** doareou all ha nevez da ze bewech. Ha neb a glask a gav – skrivet eo en **Aviel**.

Ha deuom d'ar peb pouezusa. Petra, a-benn ar fin, e-neus kinniget deom ar Strollad ar wech-mañ? Hag eo eur pezh-c'hoari? Pe eun abadenn-sirk? En em houlennet o-deus tud ar strollad o-unan, war a zeblant, petra oant oh ober. Ha meur a respont a vez roet ganto war o frogramm : « Lakait e-barz eur pod braz c'hoariva ha sirk, ribotit anezo, hag e teuo **Spontus Circus** er-mêz. » Sell 'ta : n'eo ket diêsoh evid se? « Evid kinnig traou nevez, eo red implijoud doareou nevez. Setu perag on-eus bet

c'hoant hag ezomm da labourad war veur a dra disheñvel.» A gredan a-walh.

Ha ne lavarín ket n'e-neus ket bet rêzon **Strollad ar Vro-Pagan** oh ober ze. Berr e kavan koulskoude eun tamm bennag ar responchou-ze. Rag sirk ez eo? A-dra-zur. Sirk eo (ha sirk nemetken) al lodenn greiz, an hini hirra deuz a galz. Ha deuet mad eo ar sirk? Ne vo ket goulennet ouz c'hoarierien ar **Vro-Pagan** beza ken ampart ha brudeta c'hoarierien a vicher Bouglione pe Jean Richard. A-wechou end-eeun e vezont dispar. Med boazetoh-boazeta e ver deuet da veza bremañ ouz troiou-micher disi c'hoarierien evel re Vouglione. Pa geñverier, evel just, ne hell ket ar re all beza e-tailh da zerhel penn d'ar re-mañ. Zoken ma ne gaver ket enoeüz o zroïou dezo peurvuia : kalz a sirkou o-deus bet tro an dud da weled en o buhez ha ne oant ket par moarvad da **Strollad ar Vro-Pagan**. Ha tud 'zo o-deus gouezet ober implij anezañ en eun doare dreist, eo ar vuzisianed : atao am-eus bet soñjet e kolle ar sirk eun hanter euz e vlaz heb e vuzisianed. Setu pa weler bremañ ar brasa sirkou oh ober tra ken med gand eur vandenn vagnetik, ez int koll gand ar **Vro-Pagan**. Ze ne vir ket...

Hag eo neuze ar **Spontus Circus** c'hoariva, pe teatr? Moarvad. Euz an daou benn da nebeuta. En digoradur ha war ar fin. Ar fin, just a-walh, am-eus kavet dihouzañvuz e meur a geñver. Perag? Moarvad ez eus meur a rêzon. Da genta eo hir, kalz re hir. Kalz re bell e vez lakeet da badoud. Goude ze, ne blij ket din ar henteliou re anad, hag amañ int re. Brao am-eus kavet an doare ma vez lakeet unan deuz c'hoarierien ar sirk bihan, deuet da vevel gand an hini braz, da wiska eur chupenn ha ne hell fiñval enni nemed evel eur vargodenn. Med braz a-walh eo an dud evid ma ne vije ket dao diskuilla dezo bepred ar B. A. BA euz peb tra. « Demokratika Sirk ar béd »? Ya, moarvad. Hag an doare ma'z eo bet ijinet an abadenn hag ar steuenn a zo mad, ha dibabet mad eo bet an danvez. Med astenn ar gaouz muioh evid na oa red, hag evel m'eo bet greet war ar fin, a zo re.

Hag aze en em gavom neuze da boent ar skoulm hag an diskoulm. Hag eo « ar sirk e-barz an teatr, hag an teatr e-barz ar sirk », evel a skriv ar Strollad? Nag an eil nag egile am-eus aon. Rag ma'z eo anad ar menoz evid pezh a zell ar steuenn, evid pezh a zell an doare m'eo bet kinniget, n'eo ket. Ar **Spontus Circus**? Eul lodenn hir a sirk, gand eun tammig pezh-teatr euz an daou benn, evel « parachutet » aze, e-keñver al leurennia da nebeuta. Ken lufruz, ken skeduz (ha ken... bouzaruz!) eo ar sirk gand e vuzik, e vikroïou, e uhelgomzer ha toud, ma kaver paour ha dister e gwirionez ar pezh a deatr a ginniger deom war ar fin. Ze en em houlenan hag eo teatr c'hoaz. Pe neuze e vije bet red rei d'al lodenn deatr kement a vuhez ha d'al lodenn sirk.

A-benn ar fin, n'ouzon ket peseurt ano rei da « chantier » ar Vro-Pagan ar bloaz-mañ. Rag petra hell beza, ma n'eo ket sirk nemetken, ma n'eo teatr, med nebeud-tre? Ober a rafen anezañ netra ken med : eun arvest, eun « abadenn », eur « spectacle » evid ober gand ar ger galleg a zerefe ar gwella. Med marteze, an ano ne ra ket forz. Daoust hag ar pezh a gont n'eo ket e plij an « abadenn »-ze d'an oll? Sur eo ez eo eun dra da weled. Beteg 'benn Pask ar bloaz a zeu em-eus klevet lavared e oa bet goulennet ar **Strollad** da vond da ziskouez e **Spontus Circus** dre Vreiz-Izel a-bez. Eñ moarvad ema ar wirionez gantañ, pa zired kement an dud da strakal dezañ o daouarn.

J. S.

Pladennoù

ROLAND BECKER :
euz famil
A. STIVELL ha DAN AR BRAZ

Eun niver a vloaveziou 'zo eo anavezet **Roland Becker** e-touez sonerien ha muzisianed Vreiz. Ha koulskoude, n'e-noa greet pladenn ebed beteg-henn. Perag 'ta? Ablamour e-neus bet poan o lakaad tud 'zo da zigemer e-noa c'hoant da zevel e zonerez dezañ e-unan ha n'eo ket muzik hengounel nemetken. Daou vloaz 'zo e-noa bet eur priz kenta e **Kan ar Bobl**, med ze n'e-noa ket plijet d'an dud, ha c'hwitellet e oa bet dezañ forzig. Memez er bloaz-mañ, eo bet dibabet evid mond da Gilarnay, med n'e-neus ket bet ar priz kenta : re vodern eo bet kavet e vuzik.

Eur zoner dreist hag eur gwir muzisian eo koulskoude **Roland Becker**, unan deuz ar gwella talabarderien a gaver en deiz a hirio e Breiz. Ral eo kaoud sonerien hag o-deus mestroniet ar vombard eveltañ. N'eo ket mad hepken e zoare da zon, med brao da zabatui.

Soner dreist eo ivez war ar saxofon, ar benveg e-neus studiet e-pad meur a vloavezh e « Conservatoire » Roazon. Hag evidon eo ar saxo an ene euz e bladenn. Perag? Sur a-walh 'balamour n'eus nemetañ e Breiz oh implij ar benveg-ze evel a ra. Rei a ra eul liou modern d'e vuzik, ha plijuz-tre e kavan ar saxo pa gemer plas ar vombard, gand ar biniou braz.

Ouz binviji all e son c'hoaz Roland Becker : ar piano, an ograou, ar siñtetizer, hag euz a beb seurt taboulinou, deuz an Azi a-wechou.

Muzisianed all a zo gantañ, evel just. E wreg, da genta, hag a gan – med n'eus nemed 2 pe 3 ganaouenn war ar bladenn – hag a zon ivez ouz ar vombard. Re all a zo ouz ar gitar, ar piano, hag an daboulin. Heb ankouaad ar biniouer **Hubert Raud**, tri biniouer all, ha daou dabouliner euz Kevrenn an Alre.

Enrollet mad-tre eo bet ar bladenn er studio D.B., kostez Roazon.

Roland Becker eo bet savet ha kempennet an oll doniou a glever war an disk-mañ, gantañ. Gand muzikou disheñvel eo bet levezonet. Penaoz, da genta, e santer levezon muzik Breiz hag hini ar broiou keltieg war e hini? Implij a ra kalz ar vombard, ar biniou braz, an daboulin skosad. Miret e-neus stummou deuz muzik hengounel Breiz. Da skwer e son ar gitar plas ar vombard gand ar biniou braz. Klasket e-neus ivez implij modou a vez klevet 'barz sonerez deuz an inizi Hebridez, e hanternoz Bro-Skos. Ar jig (« jig a-dreuz ») a zo ivez deuz Bro-Skos ha Bro-Iwerzon.

Med ouspenn-ze a zo, levezonet eo bet ivez R. Becker gand an Indez ha broiou ar Zao-Heol, koulz e-keñver binviji hag e-keñver stummou. Santet e vez se dreist-oll en ton kenta : « N heoled ». Labouret e-neus kalz war ar modou a reer ganto er muzikou-ze (hag ah adkaver a-wechou er broiou keltieg). Du-ze e vez implijet eur vombard ha n'eo ket gwall-zisheñvel deuz an hini vreizeg. A-wechou ivez eh implij e vombard muih evel eur fleüt bambou eged evel eur wir vombard vreizeg. Son a ra c'hoaz deuz a beb seurt taboulinou deuz ar vro-ze, hag ivez ouz ar xylofon, evel e bro ar Chin.

Lavared a heller ouspenn eo bet levezonet Becker ivez gand ar jazz-rock, gand muzisianed evel Mike Davies ha Coltrane. Med ne « gopi » ket anezo. Lakaad a ra da skwer ar biniou braz da zon al luskou jazz-rock, ar pez ne oa ket bet greet beteg-henn, a gav din.

Bez' zo tud hag a laro, ar re goz dreist-oll, n'eus netra da weled ken ar muzik-mañ gand sonerez 'giz ar vro – ar pez n'eo ket gwir penn-da-benn. Muzik deuz an amzer-vremañ eo, bet savet gand eur breizad yaouank, hag a anavez mad sonerez hengounel e vro, med a fell dezañ bremañ sevel e vuzik dezañ e-unan, ha rézon e-neus ouz henn ober. Kaoud a ra din e plijo kalz d'ar re yaouank.

A-benn ar fin, eo **Roland Becker** deuz ar memez famil hag **Alan Stivell** ha **Dan ar Braz**. Med ne gavan netra germaneg 'barz e vuzik, evel a welan eo skrivet war golo ar bladenn. Penaoz beza souezet ma lavar R. Becker e plijfe dezañ bremañ sevel sonerez evid filmou?

J. Goyat.

Eur bladenn lakeet e gwerz gand **R i k o u S o n e r**, euz Kemper.

P.M. Mevel ha Naig Rozmor

Ha lennet ho-peus
o feziou-c'hoari nevez?

Ma n'ho-peus greet, grit dioustu!

- 1) **Planning an diaoul; Ar rejim.** (16 lur – 90 g)
- 2) **Ar wignavaou; Ar veaj organizet.** (16 lur – 90 g)
- 3) **Ar hao antiatomeg; An toull-kuz.** (16 lur – 90g)
- 4) **Krouidigez ar vaouez; An enklask; Ar psikolog; Gwenn ha du.** (10 lur – 100 g)

C'hoariet e vezont gand
STROLLAD AR VRO-PAGAN
It da weled anezo!

DISKAR EUN TIEGEZ

Bois-Tillac a zo hirio ano eur gêriadenn hag eur skol labour-douar, etre Naoned ha Pembro (Paimboeuf), war ribl kleiz ar Liger (Loar), er gumun **Le Pellerin**, anavezet ablamour ez eus bet kêz da zevel eno eur greizenn nukleel.

Lod a lavar ez eo bet roet an ano-ze d'al leh, dre ma weled eno, gwechall, euz al listri o tremen war al Liger tost, eur hoad pintet en douarou, evel eun « tillac ».

Hervez Bernez Tanguy (Noms de lieux bretons, p. 36), e vefe kentoh **Bois-Quillac**, evel er XVved kantved, p'edo **Quillac** ano ar perhenn. Ha neuze e skrived **La Noe-Quillac**, pe...**Le Bois de Teillac**. Bez' eo tostig a-walh ar zoniou **T** ha **K**, evid ma vefe klevet... ha skrivet an eil e-leh egile. Keñveria **Tumiac / Quimiac**. Hemañ, d'ar XVIved kantved, a veze skrivet **Timiac**. Ne zeblant ket eta e vefe kerentiaj etre ano al leh-mañ hag hini pont uhella eur vatimant.

Abae pell amzer e oa kastell hag aotrou e **Bois-Tillac**. Med en XVIIIved kantved dreist-oll ez eo bet brudet er horn-bro, goude beza bet prenet gand eur famill **Binet**, deut euz an Touren da Vro-Naoned.

E 1711, e oa **Yann Binet de Jasson** (Jasson, ano eur gêriadenn euz e zalh), aotrou ar hornad. Adaleg 1764, gand e vab, **Yann-Vari-Viktor**, e oe kresket kalz an domani. Yann-Vari a lakaas dizeha ar geuniou (paludou, gwerniou) tost da lenn-vraz **Grand-Lieu**, o kenderhel al labour boulhet mad dija, dreist-oll gand meneh **Buzay**, eur manati euz Urz St-Bernez, tost da v-Bois-Tillac. Dond a reas da veza perhenn kantadou a zeveziou-arad, ha lañs a reas d'al labour-douar en e gorn-bro, evel reou all euz e stad, d'ar memez mare, e Breiz hag e Bro-Hall. Kement-se a zigasas da Yann-Vari argant, brud ha... prosezou, rag lod a gave e oa-eñ gwall-droet d'an dastum.

E « rouantelez » ne badas ket pell. Setu 1789, hag an Dispah... En eur skolaj e Naoned emma kelenner eun danvez-beleg, anvet **Fouché**, ginidig euz Le Pellerin. Al Iouarn-mañ a zastumo brud, enoriou, hag argant, kalz muioh eged e aotrou!

Eet da Bariz evid divenn e aferiou – pe en em guzad – Yann-Vari a varvas e miz eost 1793, p'edo e wreg en toullbah e Naoned.

Pevar a vugale a oa ganet dezo. An eil, Martin, a varvas, krennard, e Naoned (1792).

Ar mab hena, **Yann-Vari-Filip**, a oa dimezet e 1781, gand **Mari-Anjelika Le Long de Beaulieu**, euz Koueron, eur barrez tost, war ribl dehou al Liger. E 1792, evel kalz aotrouien all, e tiroas evid mond da zervij en arme ar Briñsed, en Alamagn. Setu 'ta ma oe sammet e vadou gand ar gouarnamant. Ha Mari-Anjelika, chomet er vro, a houlennas an torr-dimezi, hervez al lezenn nevez-hreet, rag ne oa ket brao beza gwreg eun den eet d'an estren da stourm ouz ar Republik.

Mari-Elizabet, c'hoar vihan Y.V. Filip, a oa dimezet d'eun noblañs euz ar hornad, **Loeiz da le Roche-St-André**. Hemañ a gemeras perz er brezel ouz an « Nasion », gand peizanted Bro-Retz. Hag e wreg d'e heul. Paket e oent o-daou, ha fuzuillet, e 1794, eñ e miz meurzh, hag hi e miz eost. Loeiz oa 40 vloaz, ha Mari, 25 bloaz.

War o lersh e chome eur verhig nemeti, **Sesil**, lakeet dindan gwarez he moereb dizimez, **Mari-Jann**, trede bugel Y. V. Viktor. Homañ a zeuas a-benn, e 1797, da adperhenna, en ano he nizez, ar pezh a jome c'hoaz diwerz euz domani Bois-Tillac, bet devet ar maner anezañ gand ar Re Hlaz, e 1794.

E 1800, Y. V. Filip a zistroas d'e vro. Med e leh goulenn aotre ha pardon digand Bonaparte, mestr Bro-Hall abaoe eun nebeud miziou, e teuas e kuz. Ha, gand eur vandennig tud, e klaskas stourm c'hoaz ouz ar Republik. Kelhiet e oe, eñ hag e strollad, gand jañdarmidi Bourgneuf. Lazet e oe an divroad, nepell diouz e vaner koz dismantret. Ha lazet ivez en emgann rener an arche-rien, **Ar Gall** e ano.

Jozef-Filip, mab hena Y. F. Filip, a zimezas gand e genitervez **Sesil**. Dond a rejont da jom da v-Bois-Tillac, en amzer Napoleon koz ha Loeiz XVIII. Med, e 1818, e varvas Sesil, divugel. Neuze he gwaz a zimezas gand eun dimezell **Liger**, ha n'oa tamm ebed euz e renk dezañ. Ar pezh a lakaas anezañ da veza gwelet fall gand e gen-seurted. Ouspenn, prosezi ' reas ouz e amezeien hag ar gumun, ha forani e zanvez. Goude maro e wreg, e 1851, e werzas Bois-Tillac, ha mond da jom en eun ti dezañ, tost d'al Liger. Eno e varvas e 1859.

Euz e eil wreg e oa ganet dezañ eur pôtr hag eur verh. Ar mab a varvas dishêr. Ar verh, **Jozefina-Anna**, a eureujas gand eun **De Kadoudal**. Daou vugel o-doa, a-raog beva en disrann. Ar vugale a oa anvet **Georgette** ha **Georges**, e koun ar Hadoudal brudet.

Ne zimezas nag ar verh nag ar mab. Euz an domani braz savet gand o zadyou ne jome netra ganto. Er vizer e oant, pe dost. Georgette a varvas en eun ospital evid ar re goz. An hini koz a oa lorch ennañ atao da veza anvet « Monsieur Georges » evel mab miliner Kerleano, jeneral Chouanted Bro-Wened!

Bois-Tillac, 01.06.82.

K. RIOU.

Kalz brezonegerien n'anavezont ket

BRUD NEVEZ c'hoaz!

**Laouen e vijent sur da lenn brezoneg!
Kinnigit dezo BRUD NEVEZ!
Koumanantit anezo!**

REFLEKSIONOU DIBROFITABL

DIWAR-BENN an DOARE-SKRIVA

Dibofritabl, a lavaran, ablamour m'o zavan evidon va-unan da genta, hag emañ a-du ganto dija; ha ma vezont embanned, ne gav ked din e vefe cheñched traig ebed e menozioù al lennerien; pep hini ahanom e-neus greed, pell 'zo, e-keñver an doare-skriva, e doullig emzivenn, ha n'eo ked eun nebeudig evezadennoù a zachfe anezañ er-mêz.

Ma'z on-me chomed feal d'ar *Skolveurieg*, ez eo evel just dre ma kav din ez eo ar gwella doare-skriva. Dre zigouez eo, koulskoude, ez on deued dezañ. Boazed oan bed ez-vihannig ouz an hini implijed a-raog ar vrezel, em-oa desked lenn brezoneg dreizañ e *Buhez ar Zent*, *Kannadig Treglonou*, ar *C'hourrier*, *Almanag ar Breizad*, hag eun nebeud leoriou. Ha setu, p'edon o komañs kelenn Brezoneg e Gwened, war-dro 1954, e oan peded d'eur vodadeg evid selaou *François Falc'hun* o tisplega diazezoù an doare-skriva e-noa divized. Soñj am-eus lod euz ar pezh a oa bed lavared en deiz-se evid rei da entent d'an diskrederien e oa red kaoud eun doare-skriva nevez... E oa c'hwez ar zuill gand ar *Peurunvan*, dre ma oa bed saved e-doug ar vrezel, hag an tamall-ze a rafe droug da vruderez ar Brezoneg er Skoliou e-sell ar bobl hag ar stad... E oa diazezed ar skritur kinniget war labourioù skiantel François Falc'hun goude re all, a lakee da dalvezoud evid ar brezoneg an evezadennoù diweza greed war ar yezou dre ar fonologiez... E oa a-bouez braz en amzer hirio, dre an aroueziadur kloka ma helled, tostaad an doare-skriva ouz an doare-

komz; rag buan e cheñche ar hempouez etre ar gomz hag ar skriva : e-leh tremen euz ar gomz d'ar skriva, evel ma ree brezonegerien a-vihannig, ez afed muih-mui euz ar skriva d'ar gomz, setu ma tlefed diskouez mad finesaou distagadur yez ar bobl.

Ne gav ked din e vefe bed deued den ebed euz kostezenn ar *Peurunvan* da gemered perz er vodadeg. Setu ma oa eur hwitadenn all, goude hini 1941 da hortoz hini 1977 (?). Ha heb tro, ez eus chomed etre an dud eun disparti donnoh eged a-raog, er hontrou da hoant an aozerien. Med piou a helle lenn en amzer-da-zond? Bremañ, gand or skiant-prena, e heller soñjal e vefe bed furroh derhel d'ar skritur a-raog ar vrezel. Diou gostezenn e vefe bed er memez tra : euz eun tu mirourien yez ar bobl, hag euz an tu all glanourien ar yez; euz eun tu, tud feal pe digas e-keñver frammadur politikel Bro-Hall, hag emrenerien euz an tu all. Med goude ma oe saved ar *Skolveurieg*, e teuas an doareou-skriva da arouezi an disparti e-keñver darvoudou eur vrezel hag he-doa lezed gouliou don war he lerh.

Tristig a-walh eo, evel just, stad an traou en amzer hirio; ha ne weler tamm ebed penaoz e hellfe beza gwelleed, en desped d'an dud a zao o mouez da houlenn ma vefe eun emgleo, a-barz ar fin. Peb doare-skriva a zo diazezet war mein-font yezoniell ha politikel a n'int ket didalvez. Setu e kendalho peb kostezenn gand he hent. Traouigou a hellfe beza kompezet, mestra. Da skwer, mired a zeuler dismegañs war hini pe hini ablamour d'an doare-skriva a implij. Evel ar buruteller-ze, ne oa ked falvezed dezañ lenn oberou *Ernest ar Barzig* keit ha ma ne oant ked bed embanned en e zoare-skriva dezañ. Pebez koll!

Evidon-me, hag al lennerien voazed, douetuz, n'eo ked an doare-skriva eun diëzamant gwall-vraz, kasauz nemedken. Eun tammig imor fall am-eus e-keñver lizerennou 'zo e peb doare-skriva : ar *hw* e *Skolveurieg*, ar friaduriou hag ar *v* er *Peurunvan*, hag eun torr-penn eo an *ss*. Diësoh e tle beza evid ar re o-deus desked ar yez diwar leoriou.

Kelenned em-eus bed Brezoneg dre beb skritur, ar *Skolveurieg* dreist-oll. Er bla-mañ, evel m'e-neus leor *Per Denez* beuzed toud ar re all e Bro-Naoned, em-eus klasked ober gantañ ivez, surroh chañs d'am deskidi da gaoud eun notenn vad er Bac. Hag eun torr-reor

em-eus kaved, beza red din heb ehan lavared dezo : *Taolit evez 'ta!* *AE* a vez distaged *E, T* dibenn-ger a zeu da veza *D*, amañ *CH* a za da *J* hag aze *S* a zeu da *Z*. Ha dreist -oll, tonnerdediah ha gastedie, ped gwech 'm-eus ked lavared dezo *ne vez ked distaged an N* e « *diwezañ* »! Koz-tamm kelenner fall, a vezo mousc'hoarzed din. Ha, gwir eo; med pa vezan o houlennata ar skolidi er Bac, e verzan ne zeu ked ar geneiled all a-benn euz o zaol gwelloc'h egedon. Gand ar skolveurieg avad, e tremen an distagadur dirouvenn diouz ar helenner d'an diskibl, diouz al leor d'an teod, evel ma tremen eul lizer er boestpost. Hag an dra-ze a zo gwir evid tud desketoh : ar *CH*, an *S* hag an *AOU* (e *laouen*) a zo *shibboleth* a zisparti ar vrezonegerien nevez, ken ampart ma vefent a-hend-all war ar yezadur hag ar geriadur, euz ar vrezonegerien a-vihannig, ma n'o-deus ked beved pell amzer etouez an dud vihan.

Evel skriver, pe tamm skrivagner ma'z on, e ran evel just gand ar Skolveurieg. Dreizañ e klevan gwelloc'h hekleo va mouez em spered dre ma skrivan. Lod a lavaro : ya, ablamour ma'z out Leonad, ganed e-kichenn ar Vourh-Wenn, mammenn ar Skolveurieg. Ne gredan ked : da genta, al leoneg e-neus renked dilezel perziou mad evid teuzi er Brezoneg dre vraz; ha va skouarn a lavar din ez eo arouezied gand ar Skolveurieg distagadur an diou vro KLT all, ha zoken techou 'zo euz Bro-Wened (an *H*). Koulskoude ez eus bed embanned traou saved ganen e-barz *Al Liamm*. (Kased em-oa va fennadou kenta da *Vrud*, med douetuz int bed kolled en hent.) Da genta e skriven e Skolveurieg; goude-ze em-eus kemered truez ouz an embanner, eur mignon din, hag em-eus greed va gwella evid dirouestla e labour, *ZH* partoud. Faziou a ran, spontuz, heb re a vez. (Eur mignon all din, eun *SS* hennez, e-noa bed ar basianted da gonta c'hweh fazi ha tregont en eul lizer kased dezañ e Skolveurieg.) D'an embanner d'en em zibab evid enor e gazetenn....

J. ABASO

Merzed vo eo bed skrived -ed ar pezh a vez skrived ez-voaz -er e-barz *Brid Nevez* (an ano-gwan-verb hag ar ger *ked*). Evel-se e oant skrived er pennad bed kased gand J. Abaso. Implijed eo bed ar stumm-ze e-barz leor an Tad Medar *An tri aotrou*. Anad eo ez eo gwelloc'h, e-keñver distagadur, ober gand -ed eged gand -er. Memestra e karfem kaoud ali ol lennerien.

E CHICAGO, evid prosez an « AMOCO CADIZ »

Chicago, d'an eil a viz mae, eun eur goude kreisteiz (eiz eur noz, amañ e Breiz!) : eur pemp hag hanter-kant a Vretoned emañ o tiskenn war leurenn brasa porz kirri-nij ar bed. Deut om da heuil deveziou kenta prosez an **Amoco Cadiz** dirag Lezvarn Stad an Illinois.

N'eus den en or bro ha n'e-nefe dalhet soñj euz an darvoud mantruz c'hoarvezet bremañ zo tremen pevar bloaz, an nozvez ma teuas al lestr braz daonet-se da steki ouz reier Porsall. N'eo ket ankouaet an droug divent greet gand ar gwiskadou flêriuz a vazout deut da gaillara aocheier Bro-Leon ha Bro-Dreger, adal Konk-Leon tre beteg tost da Bempoull, war-hed ouspenn 150 kilometrad. Eur rivin, e gwirionez, evid an douristelez, ar beskerez, ar zevel-istr, hag eur gaou da badoud pell, greet d'on aberiou, d'on tevinier, koulz ha da vrud vad or bro!

Eun emgleo a oe savet etre ar peb brasa euz komuniou arvor Leon ha Treger, da helloud beza dihaouet eun deiz. Kêr-Vrest en em lakeas e-barz ar zindikad krouet gand eur 75 bennag a guzuliou-tiez-kêr ha gand departamant Aochou-an-Hanternoz. Ma ne oa ket, dre chañs, deut ar petrol brein beteg lennvor Vrest, kemeret he-doa or Hêr eur perz braz e labour an digaillara, gand he hirri, he mekanikou, he zud, ha gand rei bod, tost d'he forz, d'al loustoni dastumet war arvor Bro-Leon, da hortoz na vefe devet pe nêtaet. Ouspenn-ze, talvouduz-kenañ e oa evid ar homuniou all kaoud eur Gêr vraz en o zouez pa vefent o kas war-raog o hlemmou hag o goulennoù.

Rag n'eo ket hepken ar mor hag an amzer a oa kirieg euz peñse an **Amoco**: homañ a oa en eur stad fall-tre, gand he stur dizent, ha kollet e oa bet eur-veziou hag eur-veziou gand renerien ar gompagnunez, war zigarez ar priz da baea, a-raog ma oe galvet ar vag-stleja war zikour al lestr en argoll abaoe daou zevez dija.

Kaset e oe eta klemmou, gand Sindikad Arvor Breiz an Nord, dirag lezvarn Chicago. Perag Chicago? Dre m'eo emañ diskleriet hervez al lezenn ar gompagnunez perhenn d'al lestr ha dre m'emañ diazezet er gêr-ze ar peb brasa euz he madou ha re ar **Standard Oil** (ha n'eo an **Amoco** nemed eur skourr anezi).

Goude eun tri bloaz bennag a enklaskou, setu ma teue ar prosez da zigeri dirag al lezvarn, e penn kenta miz mae. Daoust m'emañ pell-braz Chicago deuz Breiz, aliet e oe deom gand on alvokaded kaoud du-ze, pa grogfe ar prosez, eun toullad « kannaded » o tond a-berz ar homuniou tizet gand al « lano du ». Red e oa digas da zoñj d'an Amerikaned ha d'ar bed oll, ma helfed, an droug divuzul greet d'or bro da heul leziregez ha c'hoant-gounid ar varhadourien betrol...

Ha setu 'ta e oam, d'ar zul 2 a viz mae, eur bagad mad a Vêred, Eil-Mêred ha kuzulierien euz Brest da Bempoull oh erruoud e Chicago, goude eun tamm ehan e kêr New-York. Daleet oa bet digoridigez ar prosez eun devez diwezatah evid na oa bet kont da genta.

Implij a oe d'on amzer, dre vadelez an Itron Burne, mêrez Chicago, – rag eur vaouez eo a gaver e penn ar gêr vraz-se, tri milion a dud o chom enni. An Itron Burne a roas deom kirri da ober eun droiad en he « farrez »... eur barrez 50 km hed dezi, war ribl al lenn-veur Michigan. Ha diouz ar pardaez, e oam kouviet ganti da goania e penn uhella an eil brasa « skraber-oabl » a zo er bed, an Hancock Tower. Da lavared eo er pemzegved estaj ha pevar-ugent, dres d'ar zerr-noz, d'ar mare ma kroge goulou-kêr da rei sklerijenn : eur blênnenn a houleier diniver o tiskouez ruiou divent hag eun hanterkant bennag a douriou oh astenn war-du ar houmoul o daou pe dri-ugent a renkadennou prinistri. Eun arvest, eun taol-lagad ha n'heller ket dizoñjal!

Deut e oam e Chicago... evid beza gwelet, ha d'ar meurz vintin, setu-ni o vond war droad beteg ar zavador a dregont estaj m'emañ ennañ Lezvarn an Illinois, eun tri-hard leo diouz an Ostaleri ma oam lojet. E bro estren e oam, ha rag-se ne oa ganeom na pankartennou da ziskouez, na paperennou da rei d'an dremenidi. Bale a reem war riblenn ar ru, lakeet ganeom a-dreuz or skoaz or skerbou triliou. Dastumet e oa bet ar re-mañ en or godell pa oam eet e-barz sal ar varn, renket sioulig war bankou an arvesterien. Eur ger bennag, hegarad-kenañ, a oe lavaret deom gand ar barner Mac Garr, a-raog dezañ digeri odiañs kenta ar prosez, o tiskleria e berr-gomzou ne jome ket eñ dizeblant, na dirag tud deut euz keid-all en tu all d'ar mor, na dirag an droug braz gouzañvet gand o bro.

Hag e krogas da vad ar prosez, ar barner nemetañ, mestr braz al lez, o selauo gand evez an alvokaded a zisplege doareou peñse an **Amoco**... hag

o zamallou! Sioul peb tra, avad, heb ma savfe ar moueziou, ar barner o leusker da goueza beb an amzer eur frazennig a vouez izel, eur mousc'hoarz war e vuzellou. Resiz-kenañ ar goulennou, ha ken resiz all e rank beza ar respontchou. N'on-eus klevet nemed eun test, an aotrou Le Borgne, penn-rener Radio ar Vartoloded e Konk, ha war eun dro Mêr ar gêr-mañ. Ne hellas ket alvokad an **Amoco** lakaad or henvroad da veza strobet en e respontchou, hag e desteni a zo a-bouez-braz, peogwir eo dezañ e respontas kabiten al lestr en argoll n'e-noa ezomm sikour ebed, d'eur mare ma vije bet tu da zavetei ar vatimant.

Peder odiañs a helljom heulia a-raog sevel 'barz karr-nij « Air-France » d'on digas endro da Roissy. Or hefridi a oa bet en em ziskouez da dud Chicago (ha, dre an tele, da vilionou a Amerikaned), ha dreist-oll d'ar barner-meur, da zigas da zoñj an droug braz-meurbed greet d'or bro, ha da rei da gompren n'hell ket kenderhel ar hompagnunezou petrol da veza ken difoul-tre-kaer ouz ar gaou a reont, bleinet ma'z int tra ken nemed gand o c'hoant gounid eun arhant dalhmad brasoh-brasa.

Kredi a reom e heller kaoud fiziañs e barner-meur Chicago evid ma vo lakeet mistri an **Amoco** da baea eun darn vad euz ar gaou mantruz deut diwar o fizoni hag o lez-ober. Gwall rog an dud-ze, hag int o nah digemer an tri Breizad eet da zeni e toull dor o zour uhel e mên-marbr penn-da-benn savet diwar-goust ar petrol war vord glaz al lenn Michigan...

Red eo ivez e vefe heuliet gand an oll, a-benn ar fin, reolennou striz evid al listri o tougen marhadourez dañjeruz hag e vefe krouet eur seurt polis etrevroadel da lakaad an oll da zenti ouz al lezennou-ze.

Armand KERAVEL.

Kuzulier Ti-Kêr, Kuzulier-Breiz.

(bet advoullet diwar **Brest-Espoir**, niverenn 47, miz even 1982)

